

ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

4 εποχές, 12 διαδρομές
στη φύση και την παράδοση

ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

4 εποχές δώδεκα διαδρομές στη φύση και την παράδοση

κείμενα: Ήβη Αδαμακοπούλου, Πηνελόπη Ματσούκα
σύμβουλος έκδοσης / εποπτεία έργου: Κατερίνα Καλαντζή

φωτογραφίες: αρχείο Περιφερειακής Ενότητας Ευρυτανίας
χάρτες: Πηνελόπη Ματσούκα / Ανάβαση

εκτύπωση - βιβλιοδεσία: ΕΝ-ΤΥΠΩ Καλογερόγιαννης

copyright: Περιφερειακή Ενότητα Ευρυτανίας, 2021

Ευρυτανία: Η Καρδιά του Εναλ- λακτικού Τουρισμού στην Καρδιά της Ελλάδας!!!

Με ιδιαίτερη χαρά προλογίζω την ειδική έκδοση του τουριστικού μας οδηγού που παρουσιάζει την Ευρυτανία από άκρη σε άκρη μέσα από 12 διαδρομές στη φύση και στην παράδοση με την ματιά τεσσάρων εποχών.

Η Ευρυτανία, μια δυναμική τουριστικά περιοχή, με σημαντικές υποδομές, χωροθετείται στους ορεινούς όγκους της Κεντρικής Ελλάδος. Το πλήθος και η ποιότητα των υποδομών της, είτε πρόκειται για πολυτελή ξενοδοχεία, είτε για φιλικούς παραδοσιακούς ξενώνες, είτε για επιχειρήσεις φαγητού και διασκέδασης αποτελούν σημαντικές τουριστικές υποδομές που μπορούν να φιλοξενήσουν και τους πιο απαιτητικούς επισκέπτες.

Η τουριστική υποδομή της περιοχής σε συνδυασμό με ένα περιβάλλον ιδιαίτερου φυσικού κάλλους την έχουν κατατάξει ανάμεσα στους σημαντικότερους προορισμούς της πατρίδας μας. Ο αθλητικός τουρισμός, ο συνεδριακός, ο φυσιολατρικός, ο θρησκευτικός και γενικότερα οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν μαζί με τον χειμερινό τουρισμό την πανδαισία του τουριστικού προϊόντος της περιοχής.

Καταρχήν διαθέτει ένα από τα ιστορικότερα και μεγαλύτερα χιονοδρομικά κέντρα στον Ελλαδικό χώρο. Το Χιονοδρομικό Κέντρο του Βελουχιού βρίσκεται σε υψόμετρο 1840 μέτρων και απέχει μόλις 12 χλμ από την πόλη του Καρπενήσιου. Δημιουργήθηκε το 1974 και από τότε βελτιώνεται διαρκώς. Εκτός όμως από την Χιονοδρομία σημαντική τουριστική δραστηριότητα για την περιοχή αποτελούν όλα τα σπόρ – περιπέτειας βουνού (Trekking, River Trekking, Kayak, Rafting, Canoe-Kayak, Canyoning, Jeep safari και ιππασία).

Στο Καρπενήσι επίσης βρίσκεται το μεγαλύτερο αθλητικό κέντρο του Ελλαδικού χώρου που μπορεί να φιλοξενήσει μια πλειάδα αθλητικών εκδηλώσεων. Οι εθνικές ομάδες ποδοσφαίρου και μπάσκετ, πρωταθλητές στίβου, και ολυμπιονίκες, είναι λίγοι μόνο από εκείνους που χρησιμοποίησαν τις αθλητικές εγκαταστάσεις του, για να ολοκληρώσουν τις προετοιμασίες τους. Σημαντική αθλητική υποδομή για την περιοχή αποτελεί επίσης και το σύγχρονο κολυμβητήριο που υπάρχει στο κέντρο της πόλης του Καρπενήσιου.

Επιπλέον το αρτιότερο Συνεδριακό Κέντρο της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, βρίσκεται στο Καρπενήσι. Εξοπλισμένο με την τελευταία λέξη της τεχνολογίας και χτισμένο με τις πιο σύγχρονες προδιαγραφές μπορεί να εξυπηρετήσει μέχρι και 600 συνέδρους. Επιπρόσθετα, με τις αίθουσες συνεδρίων που διαθέτουν οι μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες της πόλης, αποτελεί ιδανική λύση για όσους θέλουν να συνδυάσουν τη γνώση, την εργασία και τη διασκέδαση με τις διακοπές τους.

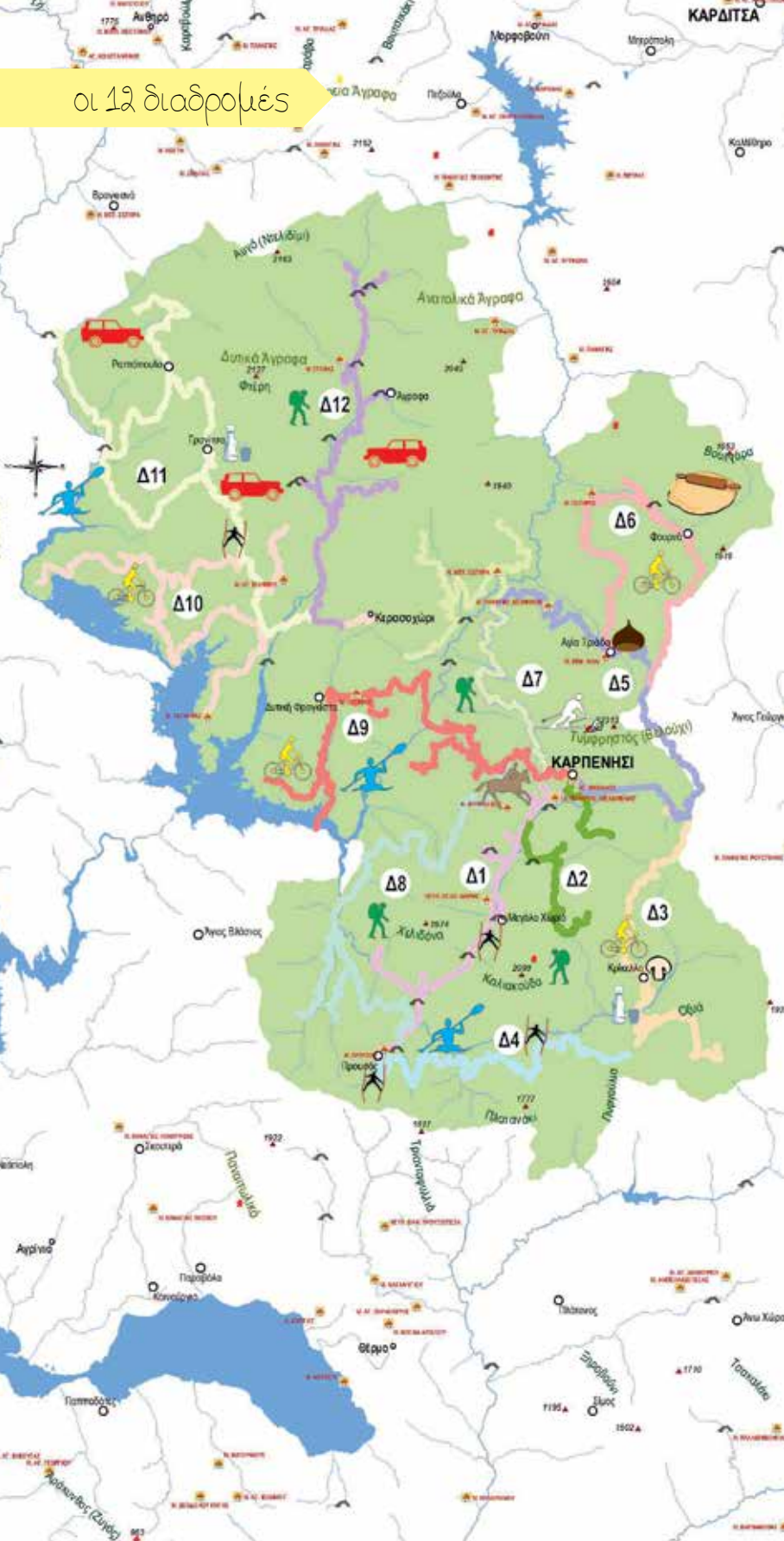
Από τα μεγαλύτερα όμως συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής είναι η πλούσια κληρονομιά της, τόσο στο πολιτιστικό, το ιστορικό όσο και στο θρησκευτικό τομέα. Από άκρη σε άκρη σε όλη την Ευρυτανία υπάρχουν σημαντικά μνημεία μίας άσβεστης κληρονομιάς που φέρνουν σε κάθε επισκέπτη σπουδαίες μνήμες του παρελθόντος. Χαρακτηριστικά αναφέρω το Μοναστήρι του Προυσού, την Ιερά Μονή Τατάρνας, την Ιερά Μονή της Παναγίας στους Δομιανούς, την Ιερά Μονή Στάνας, τους Πύργους του Καραϊσκάκη, το μνημείο του Μάρκου Μπότσαρη στο Κεφαλόβρυσσο, το ιστορικό Σχολείο στις Κορυσχάδες και στη Βίνιανη, το αρχαιολογικό χώρο στο Κλαυσί με την Παλαιοχριστιανική Βασιλική του Αγίου Λεωνίδα και άλλα πολλά.

Εξίσου σημαντικό χαρακτηριστικό στοιχείο του τουριστικού μας τομέα αποτελεί το απείρου κάλλους φυσικό τοπίο που με τις απaráμιλλες εναλλαγές του μαγεύει την ματιά του επισκέπτη. Πανάρχαιοι ποταμοί χαράζουν στο πέρασμά τους την Ευρυτανική γη σχηματίζοντας εκπληκτικά φαράγγια (Φαράγγι Πάντα Βρέχει, Φαράγγι της Βίνιανης, Φαράγγι Μπουζονίκου), αλλά και την Λίμνη των Κρεμαστών που με φόντο το πυκνό ελατόδασος ζωγραφίζουν την άγρια ομορφιά της περιοχής.

Τέλος θα ήταν παράλειψή μου να μην αναφέρω, όπως και παράληψη κάθε επισκέπτη της περιοχής μας, αν δεν επισκεφτεί το Κέντρο Ιστορίας Πολιτισμού Ευρυτανίας, το διαδραστικό μας Μουσείο που βρίσκεται στο Καρπενήσι και που μόλις πρόσφατα άνοιξε τις πύλες του, ταξιδεύοντας τους επισκέπτες σε τόπους και χρόνους που τώρα δεν μπορούν να παρευρεθούν προβάλλοντας σε σύγχρονο τρόπο την ιστορία και τον πολιτισμό της Ευρυτανίας.

Σας καλωσορίζω λοιπόν σε μια περιοχή που συνεχώς εκπλήσσει και που δικαίως έχει χαρακτηριστεί ως η Καρδιά του Εναλλακτικού Τουρισμού στην Καρδιά της Ελλάδας.

Αριστείδης Τασιός
Αντιπεριφερειάρχης Ευρυτανίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή στην Ευρυτανία	8
Πρώτη στάση στο διαδραστικό μουσείο - ΚΙΠΕ	12
Καρπενήσι	14
Διαδρομή 1. Από το Καρπενήσι στην Παναγία την Προυσιώτισσα	20
Διαδρομή 2. Στις βόρειες παρυφές της Καλιακούδας	30
Διαδρομή 3. Από τη ράχη Τυμφρηστού στη Σαράνταινα	34
Διαδρομή 4. Από τον Προυσό στο Πανταβρέχει	40
Διαδρομή 5. Ο γύρος του Βελουχιού	44
Διαδρομή 6. Στα απέραντα δάση της Φουρνάς	48
Διαδρομή 7. Στο μέσο ρου της Μέγδοβας	52
Διαδρομή 8. Γύρω από τη Χελιδόνα και τον Τρικεριώτη	58
Διαδρομή 9. Από το Καρπενήσι στη γέφυρα Επισκοπής	64
Διαδρομή 10. Γύρω από τη Λίμνη των Κρεμαστών	70
Διαδρομή 11. Στον Απεράντιο και τον Αχελώο	76
Διαδρομή 12. Στα ονομαστά Άγραφα	82

Εισαγωγή στην Ευρυτανία

Η περιήγησή μας θα ξεκινήσει από το Καρπενήσι και το επιβλητικό Βελούχι και στη συνέχεια ακολουθώντας το ίχνος 12 διαδρομών θα περιηγηθούμε σε όλους τους οικισμούς της Ευρυτανίας.

Πριν ξεκινήσουμε το ταξίδι είναι καλό να εξοικειωθούμε λίγο με τη βασική γεωγραφία της Ευρυτανίας που απλωμένη καθώς είναι πάνω στον κορμό της Πίνδου, περιγράφεται από βουνά και δροσερές κοιλάδες.

Τα τρία μεγάλα ποτάμια που διατρέχουν το βόρειο τμήμα της οριοθετούν δύο παράλληλες κορυφογραμμές που φέρουν το σημαδιακό όνομα **Άγραφα**.

Ο υπερτοπικός και μυθικός **Αχελώος** (ή Ασπροπόταμος) που έρχεται από την Ήπειρο, μαιανδρίζει στο δυτικό όριο της περιοχής και ανοίγει μια φυσική πύλη για τον πεδινό κόσμο και τη θάλασσα, συμπαρασύροντας και τα υπόλοιπα ποτάμια της Ευρυτανίας προς τους κάμπους της Αιτωλοακαρνανίας και το Ιόνιο. Ο **Αγραφιώτης**, γέννημα θρέμμα των Αγράφων, ελίσσεται ανάμεσα στις απόκρημνες κορυφογραμμές του συγκροτήματος, ενώ ο **Ταυρωπός** (πιο γνωστός με το παλιό του όνομα Μένδοβα) έρχεται από το θεσσαλικό υψίπεδο που σήμερα καλύπτεται από την τεχνητή λίμνη Πλαστήρα.

Το νότιο τμήμα της Ευρυτανίας σχηματίζουν τρία μεγάλα βουνά, το **Βελούχι (ή Τυμφρηστός)**, η **Χελιδόνα** και η **Καλιακούδα** που τροφοδοτούν δύο ακόμα ποτάμια, τον **Καρπενησιώτη** και τον **Κρικελλοπόταμο**. Στα σύνορα με την Αιτωλία, το ορεινό τείχος του **Παναιτωλικού** αναγκάζει τους δύο ποταμούς να πάρουν στροφή προς τα βόρεια για να έρθουν να σμίξουν -μέσω του **Τρικεριώτη**- με τα τρία βορεινά αδέρφια τους, στην πελώρια **τεχνητή λίμνη των Κρεμαστών**.

Λίγες ομαλές κοιλάδες φωλιάζουν μέσα στο δαίδαλο των βουνών, με πιο χαρακτηριστικές το υψίπεδο του Καρπενησίου, τις λεκάνες της Φουρνάς, της Αγίας Τριάδας, των Πρασιών, της Φραγκίστας και της Δομνίστας. Πάντως οι Ευρυτάνες εκμεταλλεύτηκαν κάθε ομαλό σημείο του

Η Καλιακούδα με το μανδύα των ελάτων

αναγλύφου για να στήσουν τους οικισμούς ή τα λίγα καλύβια, και παντού δημιούργησαν κλιμακωτές πεζούλες.

Βασικοί παραγωγικοί πόροι ήταν και παραμένουν η υλοτομία και η κτηνοτροφία, η οποία, ωστόσο, έχει μειωθεί αισθητά μετά τον πόλεμο, όπως άλλωστε και η γεωργία, με αποτέλεσμα το δάσος να επεκτείνεται.

Το ορεινό δάσος συντίθεται αμιγώς από έλατα και μόνο τα πλατάνια που σηματοδοτούν ακόμα και τις μικρότερες ρεματιές φωτίζουν το σκουρόχρωμο μανδύα του. Χαμηλότερα στη ζώνη των οικισμών το δρυοδάσος, αν και έχει υποστεί τις μεγαλύτερες απώλειες εξακολουθεί να ντύνει και να χρωματίζει τα φθινοπωρινά τοπία. Κυρίαρχο στοιχείο της βλάστησης σε υψόμετρα κάτω από τα 1.000 μέτρα είναι το πουνάρι που ανάλογα με τις τοπικές εδαφολογικές και μικροκλιματικές συνθήκες αντικαθίσταται ή συμπληρώνεται από το γαύρο, την αριά και όλους τους σκληρόφυλλους θάμνους της μεσογειακής μακκίας. Τέλος η ασφάκα μαζί με την ελιά επισημαίνουν τις λίγες περιοχές με σαφή μεσογειακό χαρακτήρα, στις παρυφές της λίμνης των Κρεμαστών.

Η Ευρυτανία παραμένει πολύτιμο καταφύγιο για τα μεγάλα

θηλαστικά (αγριογούρουνα, ζαρκάδια) και για πολλά από τα μεσαία και μικρότερα θηλαστικά της χώρας. Πιο σπάνια βλέπει κανείς μεγάλα αρπακτικά πουλιά, όρνια, χρυσαετούς και φιδαιτούς να γυροπετούν πάνω από τα βουνά, ενώ αφθονούν τα πουλιά του δάσους.

Η Ευρυτανία είναι ο παράδεισος των ορεινών σπορ: ένα καλά οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο για το χειμώνα, αναρίθμητες κορυφές για ορειβατικές διαδρομές, δεκάδες σηματοδοτημένα μονοπάτια για μικρές πεζοπορίες γύρω από τους οικισμούς, φαράγγια για τεχνικές καταβάσεις (canyoning), αφρισμένα ποτάμια και λίμνες για καγιάκ και ράφτινγκ. Όλα αυτά πλαισιωμένα με υψηλής ποιότητας τουριστική υποδομή: ξενοδοχεία και ξενώνες με χαρακτήρα, φαγητό σε εξαιρετικά ταβερνάκια και εστιατόρια.

Πριν τις εξορμήσεις σας, επισκεφθείτε το Διαδραστικό Μουσείο, στο Καρπενήσι, για να πάρετε μια συνολική εικόνα της ιστορίας και του πολιτισμού της περιοχής.

Εδώ ο επισκέπτης μπορεί με μια ματιά να γνωρίσει όλη την Ευρυτανία, με τρόπο συναρπαστικό

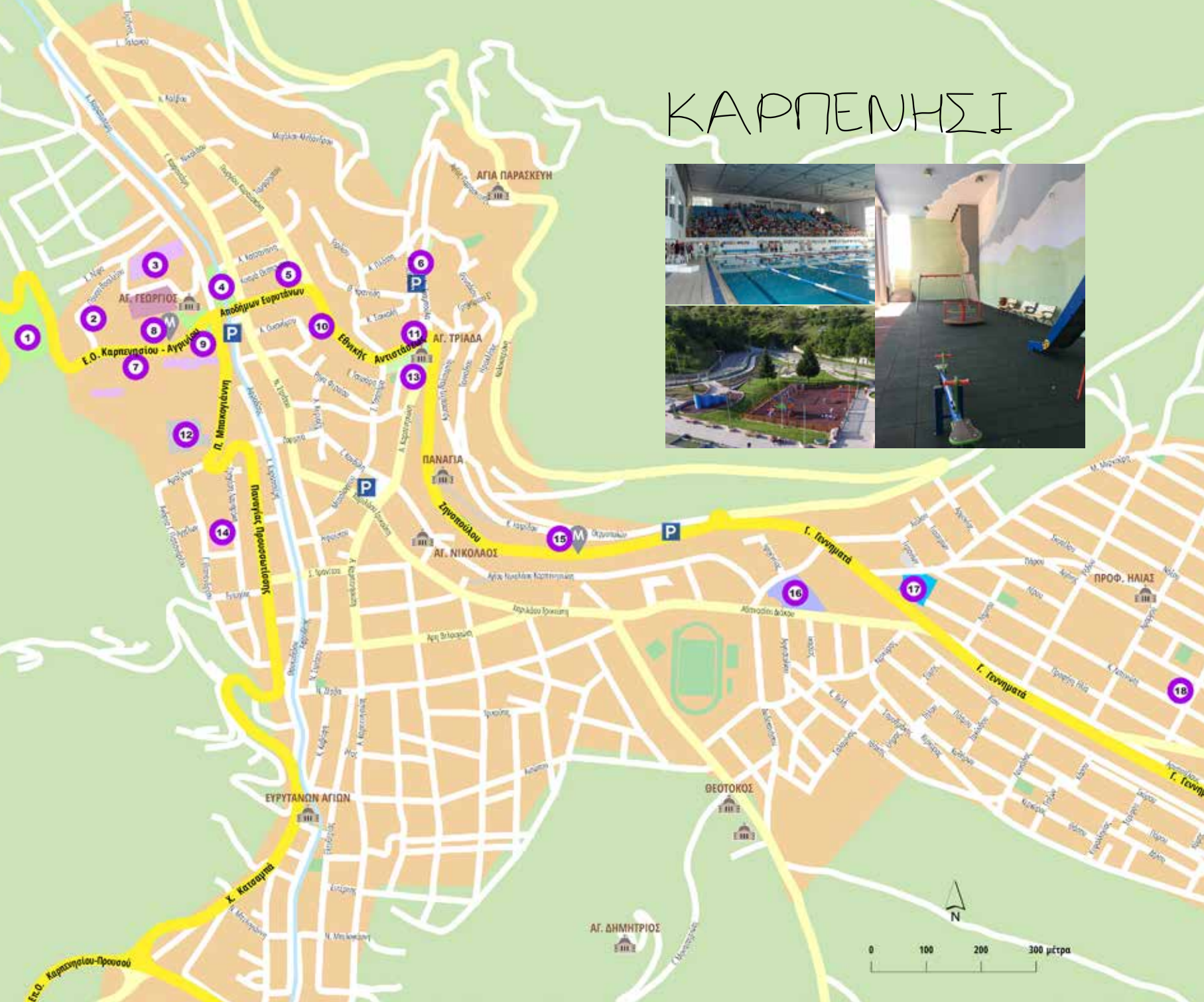
Το Κέντρο Ιστορίας Πολιτισμού Ευρυτανίας (ΚΙΠΕ), είναι ένα διαδραστικό μουσείο που στεγάζεται σε ένα εντυπωσιακό, πέτρινο κτίριο στο Καρπενήσι. Η ίδρυση του από τη Π.Ε Ευρυτανίας, αποτελεί την πρώτη προσπάθεια συνολικής παρουσίασης του μεγάλου ιστορικού και πολιτιστικού αποθέματος της ευρύτερης περιοχής της Ευρυτανίας. Το ΚΙΠΕ περιλαμβάνει τη μόνιμη συλλογή του με τίτλο: «Οι θησαυροί της Ευρυτανίας» η οποία αποτελείται από ομοιώματα αρχαιολογικών ευρημάτων στην Ευρυτανία, αρχαιακά έγγραφα, αντικείμενα και εφαρμογές εικονικής πραγματικότητας που μεταφέρουν τον επισκέπτη σε σημαντικά ιστορικά γεγονότα της περιοχής. Επίσης, διαθέτει χώρο βιβλιοθήκης και εκπαιδευτικών προγραμμάτων και αίθουσα περιοδικών εκθέσεων για κάθε εκδήλωση ιστορικού, πολιτιστικού, καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος. Στις αίθουσες της μόνιμης έκθεσης παρουσιάζεται η γη των αρχαίων Ευρυτάνων, με σημαντικές πληροφορίες για την ανασκαφική δραστηριότητα της περιοχής.

Ο επισκέπτης μπορεί να γνωρίσει την ιστορική διαδρομή της περιοχής με τα ομοιώματα των σημαντικότερων εκθεμάτων που βρίσκονται σε σπουδαία μουσεία στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Η περιήγηση συνεχίζεται στα βυζαντινά, μεταβυζαντινά χρόνια και της νεότερης ιστορίας της Ευρυτανίας μέσω σημαντικών ιστορικών σταθμών. Το ΚΙΠΕ αποτελεί ένα πρότυπο σύγχρονο μουσείο, το οποίο χρησιμοποιεί τη νέα τεχνολογία και δημιουργεί μια νέα δυναμική σχέση μουσείου και επισκέπτη. Ο επισκέπτης μπορεί να ενεργοποιήσει με την αφή του τις οθόνες διαδραστικών επιφανειών που βρίσκονται στις αίθουσες του μουσείου και να λάβει με τρόπο εύληπτο όλες τις πληροφορίες, σχετικά με τα ιστορικά γεγονότα της περιοχής. Σε ειδικά διαμορφωμένες αίθουσες ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει ταινία εικονικής πραγματικότητας (virtual reality) και ταινίες επαυξημένης πραγματικότητας (augmented reality), τελευταίας τεχνολογίας που τον μεταφέρει με τρόπο εντυπωσιακό σε χρόνο και χώρο που δεν θα μπορούσε αλλιώς να επισκεφτεί.

ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ

- 1 ΠΑΡΚΟ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΕΥΡΥΤΑΝΩΝ:
(ΠΟΔΗΛΑΤΟΔΡΟΜΟΣ, ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ, ΟΡΓΑΝΑ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ,
ΠΙΣΤΑ ΣΚΑΤΕΒΟΑΡΔ, ΤΟΙΧΟΣ ΑΝΑΡΡΙΧΗΣΗΣ)
- 2 ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΗ
- 3 ΤΕΙ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ
- 4 ΠΑΡΚΟ ΝΕΡΑΪΔΑΣ : ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ, ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ
- 5 ΑΝΤΙΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

- 6 ΣΤΕΓΑΣΜΕΝΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ
- 7 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ
- 8 ΚΙΠΕ - Διαδραστικό Μουσείο
- 9 ΠΑΡΚΟ ΠΑΥΛΟΥ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ
- 10 ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ
- 11 ΠΑΛΙΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ : ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΚΕΠ
- 12 ΓΕΝΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ

- 13 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ
- 14 ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ: ΔΥΟ ΑΙΘΟΥΣΕΣ
ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ
- 15 ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΟΥΝΟΥ
- 16 ΚΤΕΛ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ
- 17 ΚΛΕΙΣΤΟ ΚΟΛΥΜΒΗΤΗΡΙΟ
- 18 ΝΕΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ

Το Καρπενήσι και η ευρεία κοιλάδα του

Το Καρπενήσι, πρωτεύουσα, οδικός κόμβος και πυρήνας οικονομικής ανάπτυξης της Ευρυτανίας, γεννήθηκε στην ύστερη Τουρκοκρατία και σήμερα αποτελεί το μοναδικό αστικό κέντρο του νομού. Διαθέτει αξιόλογη ξενοδοχειακή και κοινωνική υποδομή και είναι έδρα πολιτιστικών ιδρυμάτων και φορέων.

Ο ενοριακός Ιερός Ναός της Αγίας Τριάδας κτίσθηκε στο β' μισό του 16ου αιώνα. Αρχικά ήταν ένα μικρό εκκλησάκι. Σ' αυτό το εκκλησάκι, περίπου το 1645, ο Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός ίδρυσε την πρώτη στην Ευρυτανία Σχολή για ανώτερη μόρφωση των ελληνόπουλων, καθώς και Σχολεία για τα κοινά γράμματα. Αργότερα με υπόδειξή του αποφασίστηκε να χτισθεί στον ίδιο χώρο μια καινούργια μεγάλη και ωραία εκκλησιά με πρότυπο των βασιλικών της Πόλης. Ο σταυροπηγιακός αυτός ναός καταστράφηκε ίσως το 1684, όταν οι Τούρκοι έπαθαν πανωλεθρία στη Γόλιανη (Στεφάνι) από τον Λιβίνη. Στα χρόνια που ακολούθησαν ο Ι.Ν. Αγίας Τριάδας υπέστη επανειλημμένες κατα-

στροφές. Η τελευταία ανακαίνιση έγινε το 1961 και είκοσι περίπου χρόνια αργότερα, αγιογραφήθηκε το εσωτερικό του. Το ανακαινισμένο αθλητικό κέντρο Καρπενησίου καθώς και το κλειστό κολυμβητήριο προάγουν τον αθλητικό τουρισμό και φιλοξενούν μεγάλες διοργανώσεις. Το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου διοργανώνονται από το Δήμο Καρπενησίου εκδηλώσεις προς τιμή του ήρωα της Επανάστασης Μάρκου Μπότσαρη, τα «Μποτσάρεια», που έχασε τη ζωή του στην ιστορική μάχη του Κεφαλόβρυσου, τον Αύγουστο του 1823. Στο Κεφαλόβρυσο έχει ανεγερθεί μνημείο προς τιμή του. Η δροσερή τοποθεσία με τα πλατάνια και τα άφθονα νερά λειτουργεί και ως τόπος αναψυχής.

Οι «Γιορτές Χειμώνα» κατά τη διάρκεια των γιορτών των Χριστουγέννων και οι καλοκαιρινές «Γιορτές Άσους» που διοργανώνει ο Δήμος Καρπενησίου στο Καρπενήσι έχουν γίνει θεσμός και προσελκύουν πλήθος κόσμου. Χτισμένο στα πόδια του επιβλητικού Βελουχιού, το Καρπενήσι είναι η βάση για εξορμήσεις στο εκσυγχρονισμένο χιονοδρομικό κέντρο, το σημαντικότερο πόλο έλξης χειμερινού τουρισμού.

Χιονισμένο Καρπενήσι

Καρπενήσι

Σ' ένα οροπέδιο του Βελουχιού, σε υψόμετρο 1840 μ. στη θέση «Διαβολότοπος», βρίσκεται το Χιονοδρομικό Κέντρο Καρπενησίου, που απέχει 12 χλμ. από την πόλη του Καρπενησίου. Δημιουργήθηκε το 1974 και από τότε διαρκώς βελτιώνεται. Διαθέτει 18 πίστες διαφορετικών επιπέδων δυσκολίας κυμαινόμενης υψομετρικής διαφοράς από 1800-2040μ., και 4 off-piste διαδρομές, καταστήματα πώλησης και ενοικίασης ειδών σκι και μηχανοκίνητων έλκηθρων και σχολή σκι.

Επίσης, λειτουργούν, Σαλε, εστιατόριο, καφετέρια, μπαρ και πρώτες βοήθειες στις πίστες. Από τους αναβατήρες έχεις υπέροχη θέα προς την πόλη, τα βουνά της περιοχής, αλλά και όλης της κεντρικής Ελλάδας.

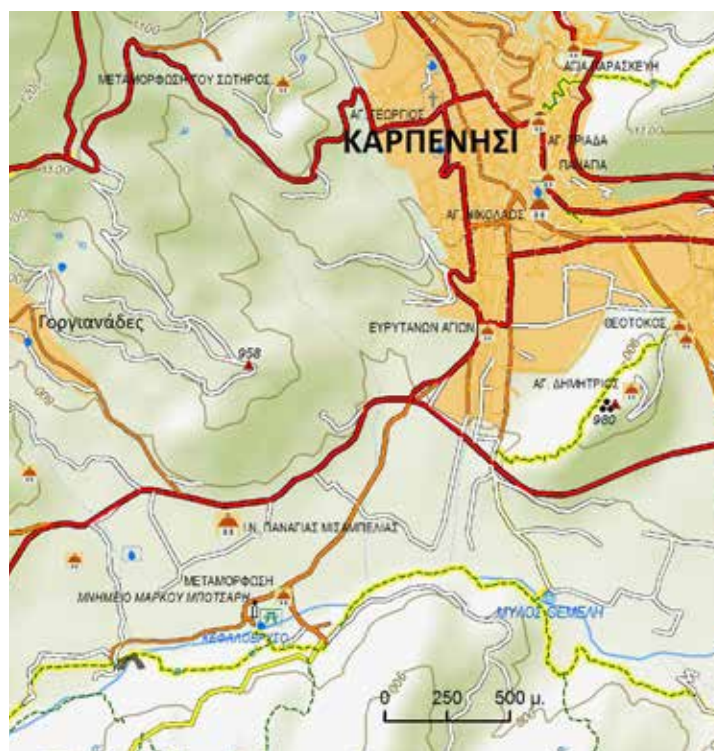
Χιονοδρομικό κέντρο Καρπενησίου

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Καρπενήσι - Άγιος Δημήτριος - Μύλος Θεμελή
(4,5 χλμ, 2 ώρες).

Το μονοπάτι με κίτρινη σήμανση ξεκινάει από τη βάση του λόφου του Αγίου Δημητρίου και μας οδηγεί μέσα από όμορφο πευκοδάσος σε δια-υλάδωση με ταμπέλα προς Άγιο Δημήτριο.

Αξίζει μια μικρή παράμυση προς το ξωκλήσι με την πανοραμική θέα προς το Καρπενήσι. Επιστρέφουμε στη διασταύρωση και ακολουθούμε το μονοπάτι με κατεύθυνση το Κεφαλόβρυσο. Σε λίγο συναντάμε την Περιμετρική Οδό Καρπενησίου και περνάμε από κάτω της. Το υπόλοιπο τμήμα μέχρι το νερόμυλο του Θεμελή είναι σε δασικό δρόμο. Ο νερόμυλος βρίσκεται δίπλα στον Καρπενησιώτη ποταμό τον οποίο διασχίζουμε με τσιμεντένια γεφυρούλα. Μονοπάτι με κόκκινη σήμανση, στην αρχή σε ελατόδασος και στη συνέχεια σε πλατάνια, μας οδηγεί στο Κεφαλόβρυσο.

διαδρομή 1

από το Καρπενήσι στην
Παναχία την Προυσιώτιδα

Γοργιανάδες
Κορυσχάδες
Βουτύρο
Νόστιμο
Μικρό Χωριό
Μεγάλο Χωριό
Γαύρος
Καρίτσα
Δερμάτι
Χελιδόνα
Προυσός

Κορυσχάδες - Μουσείο Εθνικής Αντίστασης

Η διαδρομή 1 κινείται με κατεύθυνση νότια, παράλληλα με τον Καρπενησιώτη ποταμό, στην ονομαζόμενη κοιλάδα της Ποταμιάς και μας οδηγεί στον περιοχή του Προυσού, με το ξακουστό μοναστήρι της Παναγίας της Προυσιώτισσας.

Πρώτο στη διαδρομή, το χωριό **Γοριανάδες** είναι χτισμένο αμφιθεατρικά ανάμεσα σε έλατα και καρποφόρα δέντρα. Ο οικισμός έχει ξενώνα και εστιατόριο, και αποτελείται από πετρόκτιστα σπίτια με κεραμοσκεπές. Γνωστό και ως «χωριό των ορεσίβιων» χρονολογείται στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Πριν αφήσουμε τον κεντρικό δρόμο θα συναντήσουμε αγροτουριστική μονάδα με άλογα και απέναντι την εκκλησία της Παναγίας Μεσαμπελιάς.

Πολύ κοντά είναι οι **Κορυσχάδες**, όνομα που έχει ακουστεί πολύ πέρα από τα σύνορα της Ευρυτανίας. Βρίσκεται στις πλαγιές της κορφής Ψηλό Κοτρώνι σε κατάφυτες με έλατα πλαγιές. Ο όμορφος παραδοσιακός οικισμός με τα πετρόκτιστα αρχοντικά και προσεγμένες εξοχικές κατοικίες προσφέρει πολλές επιλογές για διαμονή. Η σύγχρονη ιστορία

των Κορυσχάδων είναι συνδεδεμένη με την Εθνική Αντίσταση. Η συνάντηση του Εθνικού Συμβουλίου της ελεύθερης Ελλάδας που επικύρωσε την «Κυβέρνηση του βουνού», έλαβε χώρα στις 4 Μαΐου του 1944 στο πέτρινο δημοτικό σχολείο του χωριού. Σήμερα λειτουργεί ως Μουσείο Εθνικής Αντίστασης και γίνεται εορτασμός κάθε χρόνο στα μέσα Μαΐου. Αξιοθέατα του οικισμού είναι η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου του 1865 και λίγο έξω από τον οικισμό, στη θέση «Κουμάσια», η μονή της Παναγίας του 17ου αιώνα που καταστράφηκε επανειλημμένως από τους Οθωμανούς, κατά την περίοδο της Επανάστασης, αλλά και το 1944 από τους Γερμανούς. Σε λόφο έξω από τον οικισμό σώζεται φρούριο άγνωστης χρονολογίας, όπου το 1954

εντοπίστηκαν ταφικά μνημεία με κτερίσματα από χαλκό και ορείχαλκο.

Επόμενος σταθμός, το **Βουτύρο**, είναι ένας καλοδιατηρημένος οικισμός με ωραία πέτρινα σπίτια, περιποιημένους ξενώνες και πολύ όμορφη θέα, ιδιαίτερα από την κορυφή του λόφου όπου βρίσκεται ο Άγιος Ιωάννης. Στο κέντρο του χωριού δεσπόζει η μεγαλόπρεπη, βυζαντινού ρυθμού, εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Αξίζει επίσης μια επίσκεψη (κατόπιν συνεννόησης) στο παλιό μονοθέσιο δημοτικό σχολείο που αναβιώνει και τιμά τον ξεχασμένο θεσμό και ρόλο της εκπαίδευσης στα αποκρυσμένα ορεινά χωριά.

Στους πρόποδες του όρους Χελιδόνα, το **Νόστιμο**, χτισμένο μέσα σε πυκνό ελατοδάσος αγναντεύει την Καλιακούδα. Πιθανολογείται ότι οφείλει το όνομα του στα τρεχούμενα καθαρά νερά που αναβλύζουν μέσα από το βουνό. Με το νερό σχετίζονται τα αξιοθέατα του χωριού, το γεφυράκι και ο νερόμυλος.

διαδρομή 1

Το **Νέο Μικρό Χωριό**, δημιουργήθηκε από κατοίκους του παλαιού Μικρού Χωριού, σε καταπράσινο τοπίο. Η αρχιτεκτονική και ο σχεδιασμός του οικισμού είναι σε αρμονία με τη φύση και το περιβάλλον και έχει πλούσια τουριστική υποδομή. Λίγο έξω από τον οικισμό αξίζει να επισκεφθείτε την Ησυχαστήριο Οσίας Μαρίας Αιγύπτιας, όπως και τη Βρωμόβρυση στο δρόμο για τον Άγιο Σώστη: είναι η πέτρινη βρύση δίπλα στην οποία ξεψύχησε ο Μάρκος Μπότσαρης.

Το **Παλιό Μικρό Χωριό** είναι ένα από τα πιο όμορφα ευρυτανικά χωριά, αν και κρύβει μια στενάχωρη ιστορία, όταν τον χειμώνα του 1963, μια κατολίσθηση παρέσυρε το μισό χωριό. Από την κατολίσθηση σχηματίστηκε μια μικρή λίμνη στην είσοδο του οικισμού. Την κατολίσθηση ιστορεί μια τοιχογραφία στο ναό της Αγίας Κυριακής στο Νέο Μικρό Χωριό. Στο παλιό πέτρινο σχολείο του Παλιού Μικρού Χωριού στεγάζεται το λαογραφικό μουσείο με έγγραφα από την περίοδο της Κατοχής, μαζί με υλικό από την κατολίσθηση, παραδοσιακές ενδυμασίες και αρχαία ευρήματα. Επίσης δεν υπάρχει καλύτερο μέρος να ξαποστάσετε από πλακόστρωτη την πλατεία του χωριού με τις 6 πέτρινες βρύσες και τα ταβερνάκια.

Ανάμεσα στο Νέο και το Παλιό Μικρό Χωριό στη θέση «Άνω Λόγγοβες» θα δείτε ένα λιτό λευκό μνημείο προς τιμή 11 ελλήνων αγωνιστών που εκτελέστηκαν από τους Ιταλούς το 1942.

Επόμενος σταθμός είναι το **Μεγάλο Χωριό** που βρίσκεται στην ανατολική όχθη του Καρπενησιώτη, στους πρόποδες της Καλιακούδας. Ένα από τα πιο γραφικά και τουριστικά χωριά του νομού Ευρυτανίας, με τα σοκάκια, τα παλιά παραδοσιακά σπίτια και αρχοντικά, τους όμορφους ξενώνες, τις ξύλινες γέφυρες, τα μικρά παραδοσιακά καταστήματα και τις ταβέρνες. Αξίζει να δείτε την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής που χρονολογείται στις αρχές του 19ου αιώνα, και την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, Μεγαλοχωριανού, που μαρτύρησε το 1812 στην Κωσταντινούπολη.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Μεγάλο Χωριό - Λαυιώματα (4 χλμ, 2,5 ώρες) Η πορεία μεσήμανση υόυινου χρώματος ξεινά από την πλατεία του Μεγάλου Χωριού, ακολουθεί τα σοκάκια του χωριού και μετά στενό χωματόδρομο. Μπαίνει στο ελατόδασος με μονοπάτι που τέμνει αρκετές φορές το δασικό δρόμο ο οποίος οδηγεί στο διάσελο της Καλιακούδας. Καταλήγει στα Λαυιώματα με το ξωκλήσι της Παναχίας, την Κρύα Βρύση και το Καταφύγιο του ΕΟΣ Καρπενησιού.

Μονή Προυσού

Η περιήγησή μας συνεχίζει στον παρόδιο οικισμό **Γαύρο** με τις πολλές ταβέρνες και το τοπικό εκτροφείο πέστροφας, σταθμό για διαδρομές γεύσης.

Μετά το Γαύρο, βράχοι αρχίζουν να ορθώνονται δεξιά κι αριστερά μας κι ο Καρπενησιώτης μπαίνει σε φαράγγι. Χαρακτηριστική, η θέση **Κλειδί** όπου ο δρόμος περνά κάτω από βραχοσκεπή.

Πιο κάτω, και ψηλότερα από το δρόμο η **Καρίτσα** οφείλει τ'όνομά της στις άφθονες καρυδιές που βρίσκει κανείς στην περιοχή. Αξιοθέατα κοντά στο χωριό είναι το φαράγγι του Βόθωνα - για τους λάτρεις του Canyoning - και το μονότοξο γεφύρι της Καρίτσας, μια καμάρα χωρίς βάθρα σφηνωμένη ανάμεσα στα κάθετα βράχια ενός χειμάρρου.

Στην **Άνω Καρίτσα** αξίζει να επισκεφθείτε το ναό του Αγίου Δημητρίου που χρονολογείται στα τέλη του 19ου αιώνα. Σταθμός για τους προσκηνυτές είναι τα «**Πατήματα της Παναγίας**» (σχήματα που διακρίνονται πάνω στο βράχο) και το «**Τύπωμα**» (διαμπερής τρύπα) που σχετίζονται με το πέρασμα της εικόνας της της Παναγίας προς τη

Μονή Προυσού.

Αποκλίνοντας από τον κεντρικό άξονα θα συναντήσουμε δυο χωριά που είναι φωλιασμένα ψηλά στις πλαγιές της Χελιδόνας. Πρώτα το **Δερμάτι** που χωρίζεται σε δύο οικισμούς, ανατολικό και δυτικό. Στο ψηλότερο σημείο, όπου συναντιούνται, βρίσκεται η καρδιά του χωριού με την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής που χρονολογείται στα τέλη του 19ου αιώνα, το κοινοτικό γραφείο, το σχολείο και το καφενείο.

Επόμενος σταθμός η **Χελιδόνα** που παλαιότερα λεγόταν Λάστοβο. Εντυπωσιάζει το κτίριο του σχολείου όπου προπολεμικά φοιτούσαν περί τα 100 παιδιά. Σήμερα λειτουργεί στο χωριό οινοποιείο

και γίνεται και γιορτή τρύγου.

Πίσω στα **Διπόταμα**, στη συμβολή του Κρικελλοπόταμου με τον Καρπενησιώτη όπου στέκει μεγάλο πέτρινο γεφύρι, δίπλα στην οδική γέφυρα.

Σε σημείο που από μακριά φαντάζει απροσπέλαστο βρίσκεται η **Μονή Προυσού**, κορυφαίο προσκύνημα ολόκληρης της περιοχής. Η Ιερά Μονή Προυσού ιδρύθηκε κάπου στον 12ο αιώνα. Τον 16ο αιώνα το καθολικό καταστράφηκε από πυρκαγιά και στη συνέχεια ξαναδιακοσμήθηκε, αν και οι τοιχογραφίες που βλέπουμε σήμερα χρονολογούνται στον 18ο αιώνα. Σημαντικό ρόλο έπαιξε η μονή το '21, σαν κρησφύγετο και θεραπευτήριο του Καραϊσκάκη, αλλά και πριν την Επανάσταση σαν Σχολείο Ελληνικών Γραμμάτων. Στο σκευοφυλάκιο της Μονής υπάρχουν πολύτιμοι χειρόγραφοι κώδικες, εικόνες, ιερά σκεύη, λειψανοθήκες και βιβλία αλλά και τα όπλα του Καραϊσκάκη. Κάποια από αυτά εκτίθενται στο μουσείο της μονής. Αξίζει να δει κανείς τη μικρή κρύπτη δυτικά του καθολικού όπου σώζονται τοιχογραφίες του 13ου αιώνα και ξύλινο τέμπλο του 18ου.

διαδρομή 1

Ανάμεσα σε επιβλητικά και βραχώδη βουνά και κατάφυτες από έλατα πλαγιές βρίσκεται ο οικισμός **Προυσός**. Γύρω από την παραδοσιακή πλατεία με τον υπεραιωνόβιο πλάτανο θα βρείτε διαμονή και φαγητό, αλλά μην παραλείψετε να επισκεφθείτε την πλούσια Αγαθίδειο βιβλιοθήκη του 1880 και το Κατσάμπειο γυμνάσιο που μας ταξιδεύουν σε εποχές όπου ο Προυσός ήταν κεφαλοχώρι και είχε και πολλούς οικισμούς. Είναι η γενέτειρα του Στρατηγού Κονδύλη που διατέλεσε 2 φορές πρωθυπουργός.

Η Μαύρη Σπηλιά

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

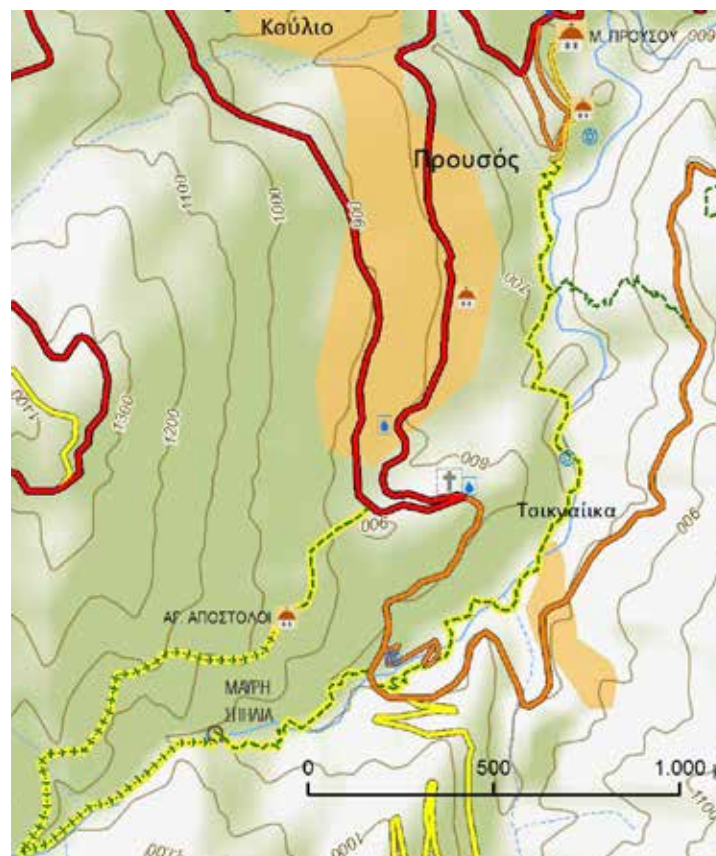
Μονή Προυσού - «Μαύρη Σπηλιά» (3,5 χλμ, 2 ώρες)

Η πορεία που έχει σήμανση κόκκινου χρώματος ξεκινά από το πάρκινγκ της Μονής Προυσού και οδηγεί μέσα από δροσερά τοπία με πλατάνια στο νερόμυλο του Πασιά, διασχίζει το δρόμο περνά από πέτρινη βρύση. Μπαίνει στο φαράγγι με το διαμορφωμένο μονοπάτι με ξύλινα γεφυράκια και φθάνει γρήγορα από τη Μαύρη Σπηλιά, υψεύχεται για τους νεόφυτους στις περιοχές της Τουρμουρακίας αλλά της γερμανικής κατοχής.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Μαύρη Σπηλιά - Via Ferrata - Προυσός (3 χλμ, 4 ώρες)

Η έναρξη της via ferrata είναι μετά το τρίτο σε σειρά ξύλινο γεφύρι στο μονοπάτι της Μαύρης Σπηλιάς, στα δεξιά μας. Απαιτείται το κράνος αναρρίχησης και παπούτσια που δεν γλιστράνε. Η διάσχιση της via ferrata θα μας πάρει περίπου 50 λεπτά. Η έξοδος από τη via ferrata γίνεται με την βοήθεια συρματόσχοινου. Στη συνέχεια το μονοπάτι μας οδηγεί στο ευαγιστήριο των Αγίων Αποστόλων και από εκεί πίσω στο δρόμο.

διαδρομή 2

Στις βόρειες παρυφές
της Καλιακούδας

Καλλιθέα
Μυρίκη
Άγιος Νικόλαος
Κλαυσί
Άγιος Ανδρέας
Μουζίλο
Ανιάδα
Συχερέλλο

Το Κλαυσί, τριγυρισμένο από ελατοδάση

Η διαδρομή 2 κινείται σε μικρή απόσταση από το Καρπενήσι σε γραφικά χωριά που είναι όλα πνιγμένα στα έλατα.

Ο **Άγιος Νικόλαος**, ορεινό χωριό χτισμένο ανάμεσα σε έλατα και καστανιές, βρίσκεται πολύ κοντά στον άξονα της εθνικής οδού Λαμίας - Καρπενησίου. Είναι το πρώτο που υποδέχεται τον επισκέπτη που μπαίνει στην Ευρυτανία με ποιοτικές υποδομές φιλοξενίας. Το παλιό όνομα του χωριού ήταν Λάσπη, ονομασία που οφείλεται στα πολλά τρεχούμενα νερά και το είδος του εδάφους.

Η **Καλλιθέα**, φωλιασμένη στις πλαγιές του υψώματος Κόνισκος, απέναντι από το Καρπενήσι, έχει ωραία θέα στην κοιλάδα του Καρπενησιώτη. Αυτό υποδηλώνει και το όνομα του μικρού οικισμού που παλιότερα λεγόταν Μπιάρρα.

Η **Μυρίκη**, στις πλαγιές του ελατόφυτου Νεραΐδοβουνίου ήταν κάποτε φημισμένη για την κατασκευή παραδοσιακών ενδυμασιών. Ξεχωρίζει ο ναός της Αγίας Παρασκευής που χρονολογείται στο 1816.

Αποκλίνοντας από το δρόμο της Ποταμιάς θα διασχίσουμε τον Καρπενησιώτη και θα επισκεφθούμε το Κλαυσί, το Μουζίλο, την Ανιάδα και το Συγκρέλλο.

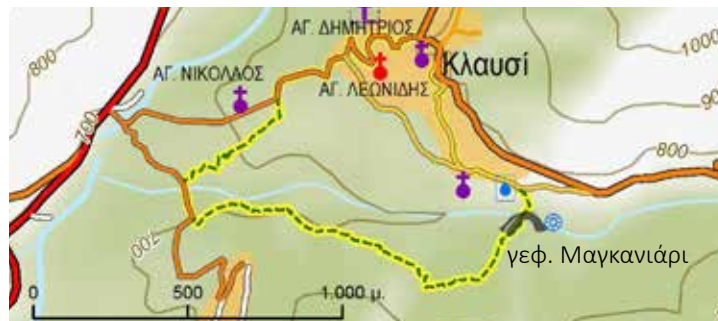
Το **Κλαυσί** βρίσκεται κοντά στην εύφορη κοιλάδα του Καρπενησιώτη και έχει θέα προς το ποτάμι και τη Χελιδόνα. Στο χωριό υπάρχουν ταβέρνες και ξενώνας. Πολύ κοντά στον οικισμό έχουν ανακαλυφθεί ίχνη παλαιού οικισμού και η εκκλησία του Αγίου Λεωνίδα (5ου αιώνα) που είναι το μοναδικό ανασκαμμένο και επισκέψιμο μνημείο της παλαιοχριστιανικής περιόδου στην Ευρυτανία.

Η **Ανιάδα** στις παρυφές της Καλιακούδας, μπορεί να λειτουργήσει ως ορμητήριο για πεζοπορίες στην Καλιακούδα.

Βορειότερα το **Συγκρέλλο** βρίσκεται κι αυτό σε τόπο κατάφυτο με έλατα. Στην κορυφή του χωριού το ξωκκλήσι της Αγίας Παρασκευής χρονολογείται στα μέσα του 19ου αιώνα.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Κλαυσί - Καουλιουρέμια - Άγιος Λεωνίδης (4 χλμ, 1,5 ώρα)
Κουλιού μονοπάτι που ξεκινά από την πλατεία του χωριού, μας οδηγεί στο Νερόμυλο του Ξευάρφωτου και το κοζωτό γεφύρι Μαχκανιάρι. Έπειτα συναντάμε την πηγή Αβιγλάς, το ξωκκλήσι του Αγίου Νικολάου και τέλος το βυζαντινό ναό του Αγίου Λεωνίδα πριν φτάσουμε ξανά στο σημείο εκκίνησης.

από την Ράχη Τυμψηστού
στη Σαράνταα

Μνημείο στα
Κουκιάλια
Κρίελλο
Δομνίστα
Στάβλοι
Αμνηλιανη

Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου στο Κρίκελλο

Η διαδρομή 3 κινείται νοτιοανατολικά από το Καρπενήσι, στις πλαγιές μιας μακριάς κορυφογραμμής που φέρει το όνομα Κοκκάλια και συνδέει το Βελούχι με το βουνό Οξυά ή Σαράνταινα.

Φεύγοντας από τη ράχη Τυμφρηστού προς τα νότια θα επισκεφθούμε το **Μνημείο της μάχης στα Κοκκάλια** που μας πάει πίσω στο 279 π.Χ. όταν οι ενωμένοι στρατοί Αιτωλών και Ευρυτάνων συνέτριψαν 40.000 Γαλάτες πολεμιστές που είχε στείλει ο αρχηγός τους Βρέννος ο Β΄ για αντιπερισπασμό. Η ονομασία Κοκκάλια αναφέρεται στα αναρίθμητα κόκκαλα που άφησε πίσω της η μάχη.

Χτισμένο μέσα σε πυκνό ελατόδασος, το **Κρίκελλο** είναι ένας γραφικός οικισμός με πέτρινα σπίτια και όμορφα σοκάκια. Στη μεγάλη πλακόστρωτη πλατεία με τα πλατάνια, τη χτιστή κρήνη του 1887 και το εξαιρετικό πετρόχτιστο αρχοντικό του Καλτσά - Τσιούνη δεσπόζει η πετρόκτιστη εκκλησία του Αγίου Νικολάου που

εντυπωσιάζει με το μέγεθος και την λιθοδομή της από γκρίζα πελεκητή πέτρα και τα πολλά λιθανάγλυφα. Το Κρίκελλο φημίζεται άλλωστε για τους κτίστες του αλλά και την παραδοσιακή γυναικεία φορεσιά. Το χωριό διαθέτει πολύ καλή τουριστική υποδομή με ξενώνες, ταβέρνες και καταστήματα. Στο Κρίκελλο, το Μάιο, γίνεται γιορτή μανιταριού. Το χωριό βρίσκεται πάνω στη διαδρομή του Ποδηλατικού Αγώνα Bike Odyssey, που διασχίζει την Πίνδο, ενώ το 5ο στάδιο του Αγώνα είναι μια διαδρομή γύρω από το Κρίκελλο. Επίσης στην πλατεία του χωριού τερματίζει και ο αγώνας ορεινού τρεξίματος "Ευρυτάνειος Δρόμος" που ξεκινά από το μνημείο στα Κοκκάλια.

Η **Δομνίστα**, κεφαλοχώρι της περιοχής, χρονολογείται επίσης στη βυζαντινή περίοδο.

Στον απελευθερωτικό αγώνα του 1821, ήταν έδρα των Γιολδασαίων ενώ εδώ βρήκε καταφύγιο, κατατρεγμένος απ' όλους, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης, το καλοκαίρι του 1824. Σημαντικό κομμάτι της ιστορίας του χωριού είναι η κήρυξη του ένοπλου αγώνα κατά των Γερμανών από τον Άρη Βελουχιώτη, ηγέτη του ΕΛΑΣ, στην κεντρική πλατεία του χωριού τον Ιούνιο του 1942. Υπάρχει μνημείο που αναφέρεται στην ιστορική αυτή στιγμή. Μια καλύτερη εικόνα για την ιστορία του χωριού θα αποκτήσετε στο Λαογραφικό Μουσείο όπου εκτίθενται φωτογραφίες, έγγραφα και αντικείμενα.

Αξιόλογο μνημείο είναι και ο ναός του Αγίου Αθανασίου με το ξυλόγλυπτο τέμπλο.

Ανηφορίστε ως το ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία για να θαυμάσετε τη θέα της γύρω περιοχής.

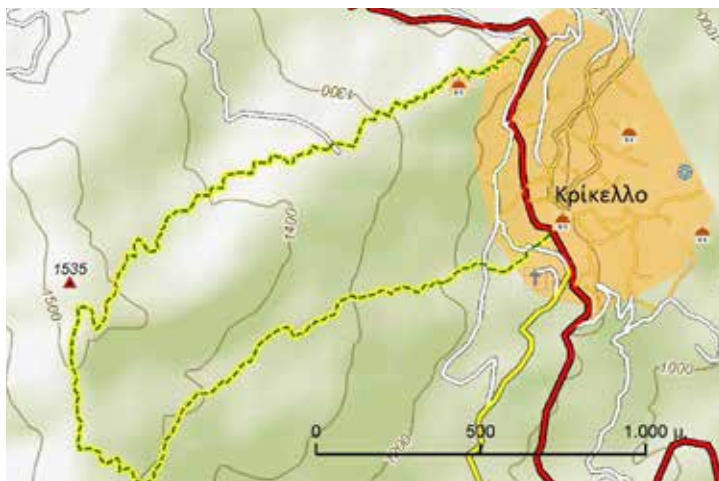
Μην χάσετε την φθινοπωρινή γιορτή του Τσίπουρου στη Δομνίστα όπου στήνεται γλέντι στην πλατεία του χωριού.

Αν 2 χιλιόμετρα πριν τη Δομνίστα στραφούμε δυτικά θα φθάσουμε στους **Στάβλους**, στα 1250 μ, στις πλαγιές της Σαράνταινας. Ο κλασικός πλάτανος και η χτιστή βρύση κοσμούν τη δροσερή πλατεία. Στο χωριό υπάρχει λαογραφικό μουσείο με ενδιαφέρουσα συλλογή εργαλείων της καθημερινής και της γεωργικής ζωής. Ξεχωρίζει η εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους με τα πελεκητά αγκωνάρια και τα λιθανάγλυφα.

Συνεχίζοντας νότια από τους Στάβλους κι αφού δρασκελίσουμε ένα διάσελο μπαίνουμε σε μεγάλη ορεινή λεκάνη που απορρέει προς τον Εύηνο. Εδώ, χαμένο μέσα στις πτυχές του αναγλύφου, ησυχάζει το χωριό **Άμπλιανη**, απλωμένος αμφιθεατρικός οικισμός, με ελάχιστους μόνιμους κατοίκους και εκατοντάδες τον Αύγουστο. Στην πλατεία του χωριού είναι η πετρόχτιστη εκκλησία του Αγίου Νικολάου και τα λίγα μαγαζιά.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

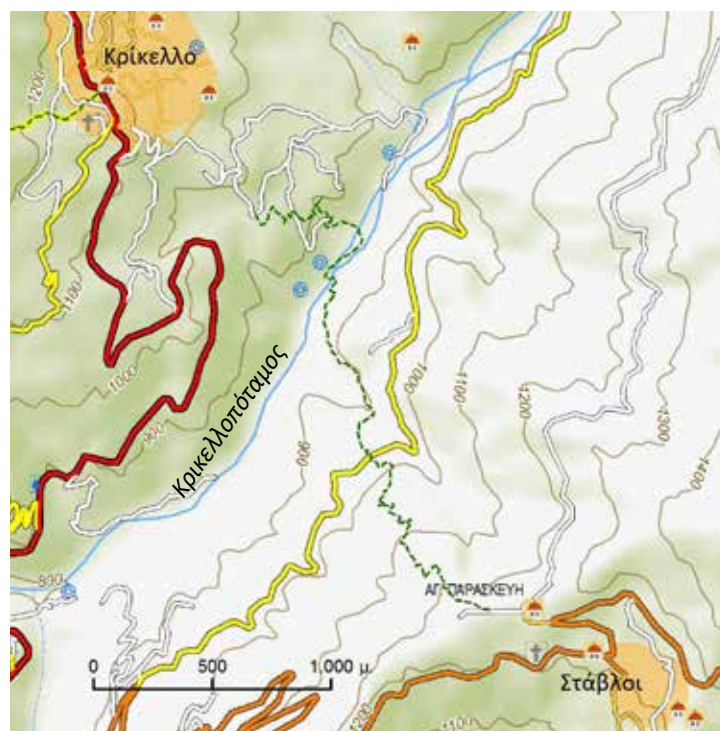
Κρίκελλο - Αρέντα - Άγιος Αθανάσιος - Κρίκελλο (5,5 χλμ, 2,5 ώρες). Ξευνάμε από την πλατεία του χωριού και παίρνουμε το δρόμο που περνάει από το Δημοτικό Σχολείο. Βγαίνουμε από το χωριό με κατεύθυνση νοτιο-δυτικά προς το λόφο που υψώνεται πάνω από το Κρίκελλο και ανεβαίνουμε μέχρι την κορυφή του. Στο κατέβασμα περνάμε από το ξωκλήσι του Αγίου Αθανασίου.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Στάβλοι - Κρίκελλο (5 χλμ, 2,5 ώρες) - Τμήμα του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4

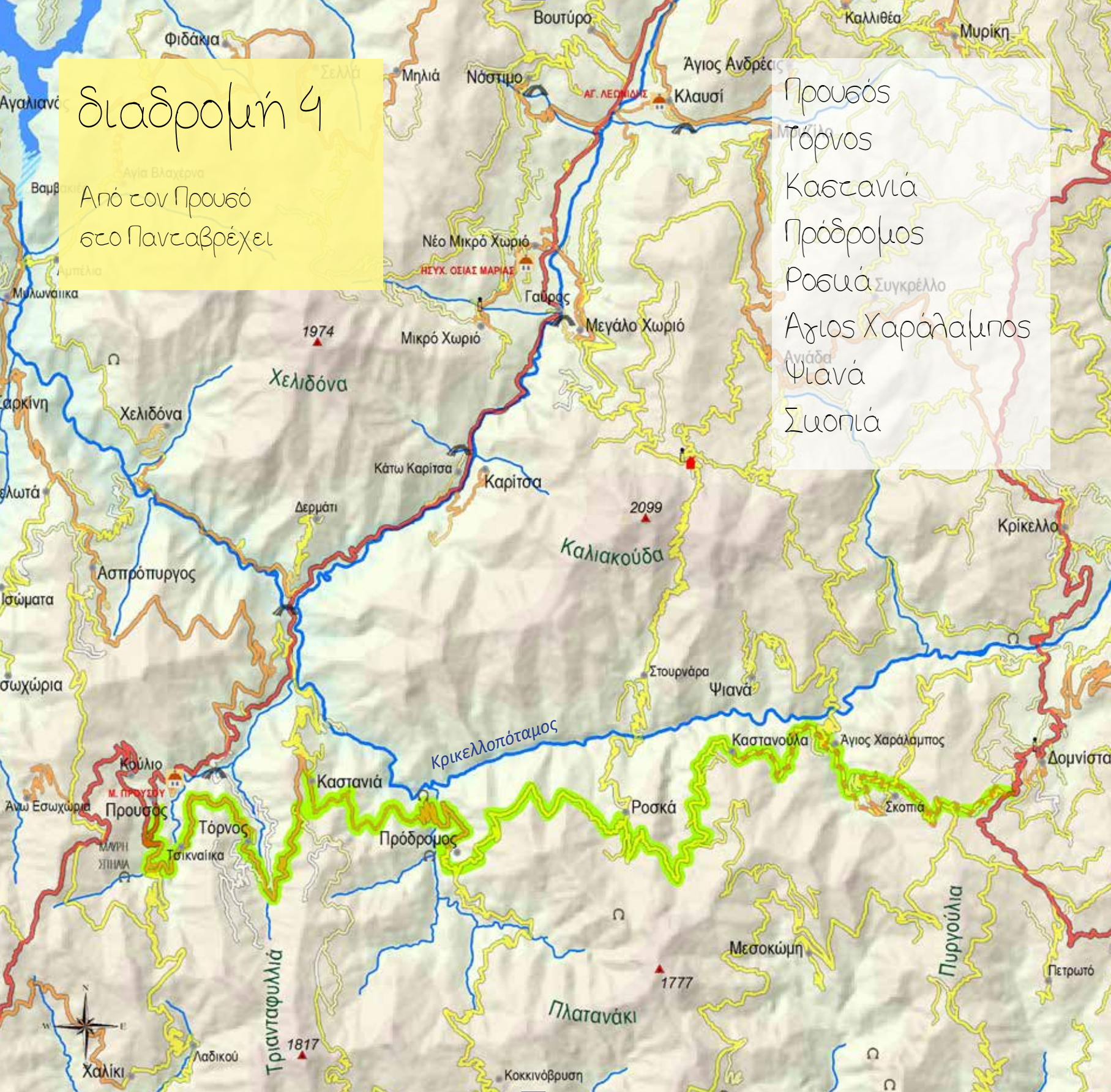
Ξευνάμε από το ξωκλήσι της Αγίας Παρασκευής, έξω από τους Στάβλους και κατηφορίζουμε δ'ένα μακρύ ελατόδαμο πνιγμένο στα μούσουλια που σε κάποια σημεία σχηματίζουν παχύ χαλί στο έδαφος. Το μονοπάτι είναι φανερό στο μεγαλύτερο μέρος του, με εξαίρεση ένα τμήμα μετά τον Κριελλοπόταμο όπου έχει πυκνή βλάστηση. Πόσο με μονοπάτι και πόσο με δρομάκια ανηφορίζουμε μέχρι το Κρίκελλο.

διαδρομή 4

Από τον Προυσό
στο Πανταβρέχει

Προυσός
Τόρνος
Καστανιά
Πρόδρομος
Ροσκιά
Άγιος Χαράλαμπος
Ψιανά
Σιμοπιά

Η διαδρομή 4 κινείται νότια από την Καλιακούδα στα χωριά του Κρικελλοπόταμου σκαρφαλωμένα σε απόκρημνες πλαγιές. Η περιοχή διαθέτει μερικά από τα πιο όμορφα φαράγγια της Ευρυτανίας.

Μετά τον Προυσό η διαδρομή μας στρέφεται προς τα ανατολικά για να μπει στην κοιλάδα του Κρικελλοπόταμου. Πρώτα συναντάμε τον **Τόρνο**, χωριό πνιγμένο στα έλατα, με τα πέτρινα σπίτια του να ξεπροβάλουν ανάμεσα σε αμπέλια, από τα οποία παραγήγαν το φημισμένο κρασί της περιοχής. Στον Τόρνο ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να θαυμάσει τη φύση ακολουθώντας μονοπάτια.

Όλες οι διαδρομές, είναι σηματοδοτημένες και στην ιστοσελίδα του Συλλόγου των Απανταχού Τορνιωτών θα βρείτε αναλυτικές περιγραφές των διαδρομών. Μη χάσετε το Μικρό Πανταβρέχει!

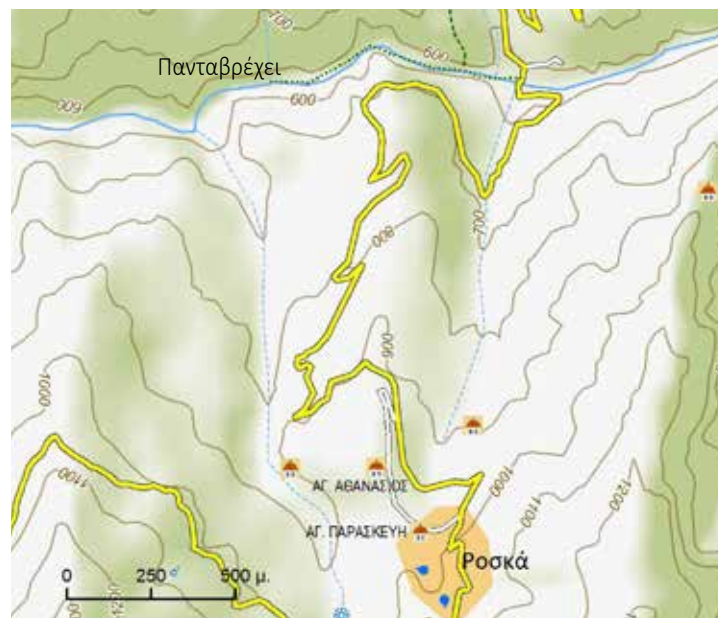
Μετά τον Τόρνο, μπαίνουμε σε μια περιοχή με άγριο και εντυπωσιακό ανάγλυφο και έντονη την αίσθηση της απομόνωσης. Τα χωριά στη διαδρομή μας, η Καστανιά και ο Πρόδρομος απολαμβάνουν υπέροχη θέα στην Καλιακούδα.

Η **Ροσκά** είναι η αφετηρία για την επίσκεψη στο πιο εντυπωσιακό φυσικό μνημείο της Ευρυτανίας, το «Πανταβρέχει», πηγές που αναβλύζουν ψηλά στο φαράγγι του Κρικελλοπόταμου και δημιουργούν υδάτινες κουρτίνες, ανάμεσα σε κρεμαστούς κήπους και βράχους που μοιάζουν με γλυπτά. Σ'αυτή την αίσθηση μιας ασταμάτητης βροχής οφείλεται και η ονομασία του.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Ροσκά - Πανταβρέχει (40 λ)

Η διαδρομή ξεκινά από το σημείο που ο δρόμος από τη Ροσκά στη Στουρνάρα συναντά τον Κρικελλοπόταμο. Κοιτώντας προς τη φορά ροής του ποταμού βλέπουμε μια παλιά υρεμαστή γέφυρα και την είσοδο στο φαράγγι. Δεν υπάρχει κάποια σήμανση για το Πανταβρέχει αλλά απουλείεται να το προσπεράσετε. Η θέση σηματοδοτείται από τη μαχεία της.

διαδρομή 5

ο χύρος του Βελουχιού

Καρπενήσι
Στένωμα
Παυλόπουλο
Παπαδιά
Δομιοι
Άγια Τριάδα

Η Παναγία των Δομιανών

Η διαδρομή 5 κυκλώνει το θρυλικό Βελούχι ακουμπώντας στις στιβαρές, ελατοσκέπαστες πλαγιές του και απολαμβάνοντας υπέροχη θέα προς την κοιλάδα του Ταυρωπού και τα τριγύρω βουνά.

Πρώτος οικισμός στη διαδρομή μας, το **Στένωμα** είναι ένα κτηνοτροφικό χωριό στις βορειοδυτικές πλαγιές του Τυμφρηστού, σε περιοχή γεμάτη έλατα, βελανιδιές, καρυδιές και πλατάνια. Κοντά στον οικισμό υπάρχει νερόμυλος.

Μετά το Στένωμα, το επόμενο χωριό που θα συναντήσουμε είναι το **Παυλόπουλο** σε όμορφη ορεινή τοποθεσία με πολλά νερά, που στην περίοδο της τουρκοκρατίας υπήρξε τόπος κλεφτών και αρματωλών. Στο Παυλόπουλο βρίσκεται ο ναός του Αγίου Δημητρίου, αντιπροσωπευτικό δείγμα της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της Ευρυτανίας, που από το 1997 έχει χαρακτηριστεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Ψηλότερα από τον οικισμό βρίσκεται το ξωκκλήσι του Αγίου Παντελεήμονα με θέα τον Τυμφρηστό, τον Ταυρωπό και τις

περιοχές της Φραγκίστας και της Βίνιανης.

Οι **Δομιανοί** είναι ένα όμορφο και περριποιημένο χωριό με πέτρινα σπίτια, καλντερίμια και βρύσες, χαρακτηρισμένο ως παραδοσιακός οικισμός. Σε συνδυασμό με την πλούσια βλάστηση από έλατα, καστανιές, καρυδιές, κερασιές και πλατάνια αποτελεί ένα πραγματικό στολίδι της Ευρυτανίας. Η μονή της Κοίμησης της Θεοτόκου ή **Παναγίας της Δομιανίτισσας**, έχει επίσης χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο, καθώς διασώζει αρχιτεκτονικά στοιχεία του τέλους του 18ου αιώνα και αντιπροσωπευτικά έργα της αγιογραφικής σχολής της Φουρνάς Ευρυτανίας. Η μονή είχε καεί δύο φορές: Το 1611 επειδή οι μοναχοί της συμμετείχαν σε επαναστατικά κινήματα και το 1770 στα Ορλωφικά. Κάθε Δεκαπενταύγουστο, το μοναστήρι πανηγυρίζει με πλήθος προσκυνητών από τη γύρω περιοχή.

Κεφαλοχώρι και έδρα του πρώην δήμου Κτημενίων η **Αγία Τριάδα** απλώνεται στις βορεινές πλαγιές του Βελουχιού. Είναι η γενέτειρα του Πάνου Βασιλείου (1895-1985) ιστοριοδίφη, συγγραφέα και αγωνιστή και του αείμνηστου βουλευτή Χρυσοστόμου Καραπιπέρη (1912-1989). Στην κορυφή του χωριού δεσπόζει ο μεγαλοπρεπής ναός της Αγίας Τριάδας. Λίγο πιο πάνω, ο Προφήτης Ηλίας του 1790 είναι ό,τι απέμεινε από το παλιό μοναστήρι που έσβησε μετά το 1830, ελλείψει μοναχών. Στην Αγία Τριάδα επί Τουρκοκρατίας λειτούργησε Σχολείο Ελληνικών Γραμμάτων (1779). Σχολάρχες ο αρχιμανδρίτης Ιωσήφ από τη Φουρνά και ο Βασίλης Κωστόπουλος από τη Ρεντίνα. Μεταξύ των μαθητών και ο μετέπειτα επίσκοπος Λιτζάς και Αγράφων Δοσίθεος Παναγιωτίδης (1793-1842). Στο χωριό λειτουργεί Λαογραφικό Μουσείο και η «Φώτειος Βιβλιοθήκη», που στεγάζονται στο Καραπιπέρειο Ίδρυμα. Στα μέσα Νοεμβρίου γίνεται γιορτή κάστανου.

διαδρομή 6

στα απέραντα δάση της
Φουρνάς

Άγια Τριάδα
Πετράλωνα
Χόχλια
Βράχα
Κλειτσό
Φουρνά

Η Μονή Βράχας

Η διαδρομή 6 θα μας οδηγήσει στο περίφημο δάσος της Φουρνάς, 40.000 στρέμματα με έλατα, πεύκα και δρύες που συνθέτουν ένα από τα σημαντικότερα δάση της Ελλάδας, στο οποίο στηριζόταν και η οικονομία της περιοχής.

Φεύγοντας από την Αγία Τριάδα περνάμε από τα **Πετράλωνα** (πρώην Αραχωβίτσα) σε υψόμετρο 900 μ.

Λίγο ψηλότερα, στις ελατόφυτες πλαγιές, η **Χόχλια** είναι μια από τις πιθανολογούμενες θέσεις της αρχαίας Οιχαλίας, που πιθανόν από παραφθορά έγινε Χόχλια. Ανάμεσα στα ευρήματα από την περιοχή του λόφου Γλα είναι και αγαλματίδιο του θεού Διονύσου, του 2ου π.Χ αιώνα, που φυλάσσεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο των Αθηνών.

Η **Βράχα** είναι ένας γραφικός οικισμός, σε υψόμετρο 880μ, με έναν υπεραιωνόβιο πλάτανο στην κεντρική πλατεία. Σε απομονωμένη, ορεινή περιοχή βόρεια του χωριού, μέσα στο δάσος από βελανιδιές, βρίσκεται το παλιό μοναστήρι της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα, ή **Μονή Βράχας**, όπου στεγά-

στηκε κατά την Τουρκοκρατία η «των κοινών γραμμάτων Σχολή της Βράχας».

Στο δρόμο για Φουρνά συναντάμε διασταύρωση για τον **Κλειτσό**, συλλογικό όνομα των οικισμών Πλάτανος, Μουσχιάδες, Μεσοχώρι και Κορίτσα. Η Κορίτσα είναι ο μεγαλύτερος και έχει παραδοσιακά πέτρινα σπίτια. Εδώ υπήρχε μοναστήρι όπου φυλάσσονταν τα λείψανα του ευαγγελιστή Λουκά. Σήμερα στη θέση του μοναστηριού υπάρχει ναός του Αγίου Νικολάου του Νέου. Από τον Κλειτσό κατάγεται και ο νεομάρτυρας Άγιος Κυπριανός.

Η **Φουρνά** είναι χτισμένη σε ανοιχτή λεκάνη ανάμεσα στις βόρειες απολήξεις του Βελουχιού και το βουνό Βουλγάρα, σε θέση

στρατηγικής σημασίας που έχει διαμορφώσει την ιστορία του οικισμού. Από τη Φουρνά περνάει άλλωστε και ο κύριος οδικός άξονας προς την Ανατολική Θεσσαλία, μέσω Ρεντίνας. Η ονομασία Φουρνά ανάγεται στα Υστεροβυζαντινά χρόνια, όμως ίχνη αρχαίου τείχους και τάφοι μαρτυρούν ανθρώπινη εγκατάσταση από την αρχαιότητα. Ο οικισμός που βλέπουμε σήμερα ιδρύθηκε κατά την Τουρκοκρατία και στα προεπαναστατικά χρόνια ήταν εμπορικός κόμβος. Ήταν όμως και πνευματικό κέντρο της περιοχής καθώς ο ιερομόναχος και ζωγράφος Διονύσιος εκ Φουρνά ίδρυσε το 1744, δίπλα στη Μονή της Ζωοδόχου Πηγής, σχολείο των κοινών γραμμάτων, καθώς και εργαστήριο αγιογραφικής τέχνης. Το έργο του συνέχισαν φωτισμένοι δάσκαλοι της εποχής. Το 1827, η κωμόπολη πυρπολήθηκε και λεηλατήθηκε από τους Τούρκους. Η Φουρνά συνέχισε να αποτελεί κέντρο καθώς οργανωνόταν εδώ ζωοπανήγυρη. Στον Ιερό Ναό Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Φουρνά) φυλάσσονται λείψανα Αγίων, έξι εικόνες του Αγιογράφου Διονυσίου του εκ Φουρνάς και πολλά ακόμα κειμήλια. Στα τέλη Ιουλίου πραγματοποιείται η γιορτή παραδοσιακής πίτας στη Φουρνά.

στο μέσο που της
Μέθοδας

Βίνιανν
Χρύσω
Άγιος Δημήτριος
Δάφνη
Μαυρομάτα
Παυλόπουλο
Στένωμα
Καρπενήσι

Το γεφύρι της Βίνιανης

Η διαδρομή αυτή κινείται γύρω από τον ποταμό Ταυρωπό ή Μέγδοβα και τους παραπόταμους του. Τοπόσημο του ποταμού, το στιβαρό γεφύρι της Βίνιανης.

Η **Βίνιανη** αποτελείται από δυο οικισμούς την Παλιά και Νέα Βίνιανη. Η Παλιά Βίνιανη είναι ιστορικός οικισμός χτισμένος σε φυσικά πανοραμική θέση με τρεχούμενα νερά και εξαιρετική θέα. Έχει διόροφα σπίτια με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική. Πλέον έχουν παραμείνει ελάχιστοι κάτοικοι καθώς μετά το σεισμό που έπληξε την περιοχή στις 6 Φεβρουαρίου του 1966, οι περισσότεροι μεταφέρθηκαν στο νεότερο οικισμό της Νέας Βίνιανης.

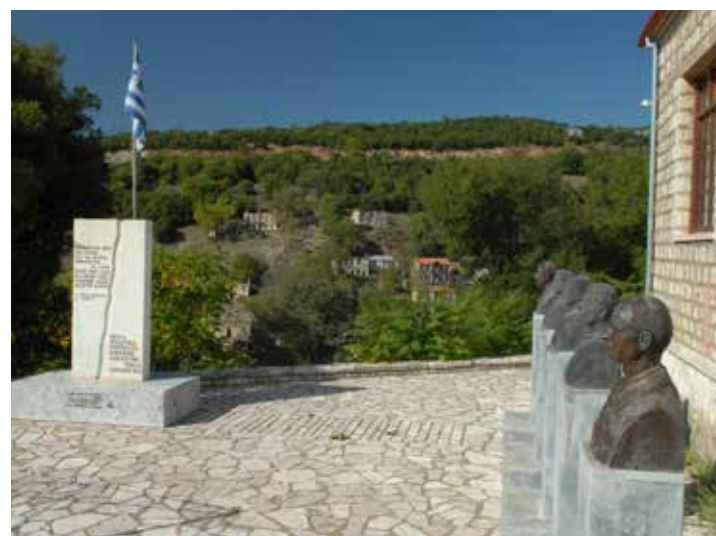
Η Βίνιανη υπήρξε πρωτεύουσα της Ελεύθερης Ελλάδας την εποχή της Εθνικής Αντίστασης. Εδώ ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1944 η Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ), η «Κυβέρνηση του Βουνού». Σήμερα στο χώρο του σχολείου στεγάζεται το Ιστορικό Μουσείο της Βίνιανης, που φιλοξενεί έκθεση με φωτογραφίες της εποχής, ενώ στον προαύλιο χώρο έχουν στηθεί οι προ-

τομές των μελών καθώς και το μνημείο που είναι αφιερωμένο στην Κυβέρνηση του Βουνού. Κάθε χρόνο γίνεται εορτασμός της Εθνικής Αντίστασης στα μέσα Μαΐου.

Αξίζει μια βόλτα στο πέτρινο γεφύρι της Βίνιανης από χωματόδρομο που ξεκινάει από τη Νέα Βίνιανη. Από αυτή τη γέφυρα περνούσε το μονοπάτι που συνέδεε το Καρπενήσι με τα Άγραφα. Πλέον η διάσχιση του ποταμού γίνεται από γέφυρα τύπου Μπέλεϋ κοντά στο Παρκιό.

Σε υψόμετρο 750 περίπου μέτρων και φωλιασμένη ανάμεσα στο ελατόφυτο Καυκί και το βράχο Τούρλα, η **Χρύσω** ήταν κάποτε ένα από τα μεγαλύτερα χωριά στην Ευρυτανία. Πέρα από τη φυσικά οχυρή

θέση, η Χρύσω είναι και πολύ καλά υδροδοτημένη από φυσικές πηγές, κάτι που ευνοεί και την πλούσια βλάστηση. Αυτές οι πηγές κινούν και το νερόμυλο του χωριού. Το χωριό φημίζεται για τις 10 εκκλησίες του και τα 3 μοναστήρια (κατεστραμμένα πλέον) καθώς και το

Το μουσείο της Βίνιανης

παλιό δημοτικό σχολείο –δωρεά Ανδρέα Συγγρού. Ανηφορήστε προς τον υστεροβυζαντινό ναό της Παναγίας, του οποίου οι εικόνες χρονολογούνται στον 16ο αιώνα και το χρυσοποίκιλτο τέμπλο στον 18ο. Στη Χρύσω, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να περπατήσει σε μονοπάτια μέσα σε έλατα και πανύψηλα σκιερά πλατάνια στις όχθες των δύο ποταμών που την περιβάλλουν, του Χρυσιώτη και του Γαβρενίτη. Στην είσοδο του χωριού, στα «Σούιλα», στο φαράγγι του Χρυσιώτη ποταμού, φωλιασμένο μέσα στο βράχο βρίσκεται το εκκλησάκι του Αγίου Σεραφείμ σε σημείο όπου φιλοξενήθηκε η κάρα του Αγίου. Στο ποτάμι που κυλάει από κάτω υπάρχουν δυό παλιά πέτρινα τοξωτά γεφύρια: το πάνω γεφύρι και το κάτω γεφύρι που οδηγεί στον οικισμό Μέγα Χωράφι. Αξίζει να επισκεφθεί κανείς τον παλιό νερόμυλο, τις επτά παλιές πετρόχτιστες «Βρύσες» και τις «Σκεπαστές Βρύσες».

Κοντά στις πηγές του Γαβρενίτη ποταμού, βρίσκεται ο οικισμός **Άγιος Δημήτριος** και οι συνοικισμοί του, Μακρινιάγκο και Γάβραινα. Ιδρύθηκε τον 19ο αιώνα και τότε χρονολογείται και ο κεντρικός ναός του Αγίου Δημητρίου του 1842. Βλέποντας σήμερα τις λιγοστές διάσπαρτες κατοικίες με τους λαχανόκηπους δύσκολα μπορεί κάποιος να φανταστεί ότι κάποτε υπήρχε εδώ σχολείο με 80 μαθητές.

Ο οικισμός **Δάφνη** χρονολογείται από την Τουρκοκρατία όταν βρισκόταν σε απόσταση περίπου 1 ώρα από την σημερινή θέση και λεγόταν Κερέσοβα. Καταστράφηκε όμως από τους Οθωμανούς και οι κάτοικοι μετοίκησαν στο Χρύσω. Στη συνέχεια χτίστηκε στη σημερινή του τοποθεσία και ονομάστηκε Μπεζά, ενώ από το 1951 μετονομάστηκε σε Δάφνη, ίσως από το φυτό δάφνη που κοσμεί τον προαύλιο χώρο του ναού της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα, που είναι καθολικό άλλοτε μεγάλου μοναστηριακού συγκροτήματος που χρονολογείται στον 18ο αιώνα. Επιγραφή του 1850 μνημονεύει τον Νικόλαο Δροσίνη, από την αγραφιώτικη οικογένεια των προγόνων του ποιητή Δρο-

σίνη. Η μεγάλη πλατεία με τις ψησταριές και τα καφεενδάκια γεμίζει κόσμο το καλοκαίρι. Ακολουθήστε το χωματόδρομο ως την παλιά εκκλησία των Αγίων Ταξιαρχών σε υπέροχο περιβάλλον με παλιά πέτρινη βρύση.

Ο οικισμός **Μαυρομάτα** που λεγόταν παλαιότερα Έλσανη ή Έλσιανη, είναι ριζωμένος στην ανατολική πλαγιά της Κόψης, και κάποτε ήταν πάνω σε άξονα στρατηγικής σημασίας, τον αρχαίο δρόμο που ένωνε τη Δυτική Θεσσαλία με την Βίνιανη.

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Στένωμα - Πέτρινο Γεφύρι Βίνιανης (Ε4) (4 χλμ, 1,5 ώρες)
Αφήνουμε το δρόμο Καρπενήσι-Στένωμα και ακολουθούμε χωματόδρομο και στη συνέχεια μονοπάτι που καταφορίζει με ήπια κλίση, διασχίζουμε χωματόδρομο και καταλήγουμε στο πέτρινο γεφύρι της Βίνιανης, μονότοξο γεφύρι χτισμένο στα μέσα του 17ου αιώνα.

διαδρομή θ

χύρω από τη Χελιδόνα
και τον Τριμερίωτη

Στεφάνι
Μηλιά
Σελλά
Φιδάκια
Αγία Βλαχέρνα
Σαρκίνη
Καταβόθρα
Βελωτά
Εσωχώρια
Ασπρόπυργος
Προυσός

Οι κορυφές της Χελιδόνας

Η διαδρομή 8 κινείται νοτιοδυτικά από το Καρπενήσι, ανάμεσα στη λίμνη Κρεμαστών και τη Χελιδόνα.

Το **Στεφάνι** είναι ένα όμορφο ορεινό χωριό σε υψόμετρο 950 μ. Το παλιό του όνομα είναι Γόλιανη και είναι γνωστό για τη μάχη που δόθηκε κοντά στον οικισμό, στο λόφο Λιβίνη. Ο λόφος πήρε το όνομα του αρματωλού που νίκησε τους Οθωμανούς σε αυτή την θέση το 1684.

Κουρνιασμένη στα 1060 μέτρα, η **Μηλιά** μένει σχεδόν ακατοίκητη το χειμώνα, ανάμεσα στις βουνοκορφές. Ζωντανεύει το καλοκαίρι όταν επιστρέφουν οι Μηλιώτες με αποκορύφωμα το πανήγυρι στις 20 Ιουλίου. Στην κατάφυτη πλαγιά γύρω από τον οικισμό εντοπίζονται ερειπωμένοι νερόμυλοι και πηγές.

Τα **Σελλά** (24 χλμ.) είναι ένα γραφικό χωριό με παραδοσιακά πέτρινα σπίτια χτισμένο σε προνομιακή τοποθεσία στα 1030 μ στις κατάφυτες πλαγιές της Χελιδόνας και με εποπτική θέα προς την λίμνη Κρεμαστών.

Εντυπωσιακή θέα προς τη λίμνη έχει και ο οικισμός **Φιδάκια**, ή Φθάκια όπως τον αποκαλούν οι ντόπιοι. Τα Φιδάκια είναι ένας παραδοσιακός ευρυτανικός οικισμός με ολάνθιστα σοκάκια, πέτρινους ξενώνες και ταβερνάκι. Στο κέντρο δεσπόζει ο ναός της Γέννησης της Θεοτόκου, με παλιό ξυλόγλυπτο τέμπλο. Σε μικρή απόσταση από το χωριό, στη θέση «Καστρί», έχουν ανασκαφεί υπολείμματα φρουριακού συγκροτήματος, γύρω από το οποίο εντοπίζονται ίχνη κατοίκησης, ίσως η Οιχαλία, πρωτεύουσα των αρχαίων Ευρυτάνων.

Ο αγροτικός οικισμός **Αγία Βλαχέρνα** κοντά στην τεχνητή λίμνη Κρεμαστών, κατοικείται από τα πρώτα βυζαντινά χρόνια. Λεγόταν τότε Χρυσούπολη, κατόπιν Ερκίστα. Μετά το 1930, μετονομάστηκε σε Αγία Βλαχέρνα όταν επέστρεψαν οι κάτοικοι της που εργάζονταν στην Κωνσταντινούπολη. Κοντά στον οικισμό εντοπίζονται ερείπια αρχαίου κάστρου. Το φαράγγι Στενή είναι πολύ όμορφο και αξίζει μια επίσκεψη. Στη θέση Παλιογωνιά στα 1700 μ. μέσα στο ορεινό τοπίο της Χελιδόνας γίνεται κάθε Ιούλιο το αντάμωμα των κατοίκων της περιοχής.

Η **Σαρκίνη** είναι ένας μικρός οικισμός σε υψόμετρο 440 μ, νότια της τεχνητής λίμνης Κρεμαστών. Είναι μια χούφτα πέτρινα σπίτια φωλιασμένα στην απόκρημνη πλαγιά με θέα στη Χελιδόνα.

Νοτιότερα από τη Σαρκίνη, μπαίνουμε στην πιο κρυπτική ενότητα χωριών της Ευρυτανίας. Μια βεντάλια από κοιλάδες που κατεβαίνουν από την κορυφογραμμή του Παναιτωλικού όπου κάθε οικισμός έχει ένα δορυφορικό συνοικισμό, κοντά στα καλοκαιρινά βοσκοτόπια.

Στην πρώτη κοιλάδα είναι το **Σταυροχώρι**, παλιό Δοβίτσινο, όνομα που διασώζει το ρέμα που κατεβαίνει από το διάσελο, όπου φωλιάζει ο κτηνοτροφικός συνοικισμός Κυνηγού. Σε ύψωμα κοντά στο Δοβίτσινο υπάρχει ωραία πέτρινη εκκλησία του Αγίου Νικολάου.

Στην επόμενη κοιλάδα βρίσκεται η **Καταβόθρα**, πρώην Κορίκιστα ή Σύδεδρον. Το σημερινό όνομα του οικισμού προέρχεται από την κορυφή Καταβόθρα (1752 μ.) του Παναιτωλικού όρους που βρίσκεται στα νότια του χωριού. Συνδεδεμένη με την Καταβόθρα είναι η Αρέντα, οικισμός θερινής κατοίκησης σε υψόμετρο 1460 μ

Πίσω στον κεντρικό ασφαλτο, στο δρόμο προς τον Προυσό συναντάμε το χωριό **Βελωτά**, ιδιαίτερη πατρίδα του Παύλου Μπακογιάννη. Το σπίτι του, που πρόσφατα δώρισε η οικογένεια στο Δήμο, έχει μετατραπεί σε μουσείο και Κέντρο Δημοκρατίας.

Από εδώ χωματόδρομος οδηγεί στα **Εσωχώρια**, μια συστάδα σπιτιών σκορπισμένων πάνω σε πεζούλες που τις πολιορκούν τα έλατα. Το χωριό ζωντανεύει κάθε καλοκαίρι από τους καταγόμενους που όπως και σε άλλα απομακρυσμένα χωριά της Ευρυτανίας παραμένουν πιστοί στο ετήσιο ραντεβού με την ιστορία τους αλλά και τα χρώματα, τις μυρωδιές και τα δροσερά νερά της ιδιαίτερης πατρίδας τους.

Ψηλότερα στην ίδια κοιλάδα, τα Άνω Εσωχώρια δεν συνδέονται με δρόμο με τα Εσωχώρια αλλά με τον Προυσό με τον οποίο παραδοσιακά είχαν στενότερη σχέση.

Πίσω πάλι στον κεντρικό ασφαλτόδρομο που ενώνει τον Προυσό με την λίμνη των Κρεμαστών για να επισκεφθούμε το κεφαλοχώρι της κοιλάδας του Τρικεριώτη, τον **Ασπρόπυργο**. Ένα χωριό με ένα ιδιόμορφο ιστορικό αλλαγής διοικητικής υπαγωγής από την Αιτωλοακαρνανία στην Ευρυτανία στα τέλη του 19ου και τις

Ο οικισμός Φιδάκια από ψηλά

αρχές του 20ου αιώνα και δύο αλλαγές ονόματος από Ανδράνοβα, σε Φεγγόβρυση και στη συνέχεια Ασπρόπυργος. Το χωριό παραμένει μέχρι σήμερα ζωντανό και φροντισμένο με αρκετούς μόνιμους κατοίκους και έναν δραστήριο πολιτιστικό σύλλογο, που με αρωγή ομογενών εξ' Αμερικής έστησε ένα εντυπωσιακό λαογραφικό μουσείο με αντικείμενα του λαϊκού πολιτισμού.

Ο Ασπρόπυργος είναι γενέτειρα του Αγίου Ρωμανού που μαρτύρησε το 1694 στην Κωνσταντινούπολη. Επίσης από αυτό το χωριό καταγόταν ο Πελάγιος, ο ηγούμενος της Μονής Προυσού, που ανακαίνισε το καθολικό της μονής το 1752. Στο χωριό υπάρχει παλιά εκκλησία που χτίστηκε το 1771 και η τοποθεσία «Πόλεμος» όπου έχουν βρεθεί απομεινάρια παλιού οικισμού. Το τοπίο είναι πολύ άγριο με φυσική ομορφιά.

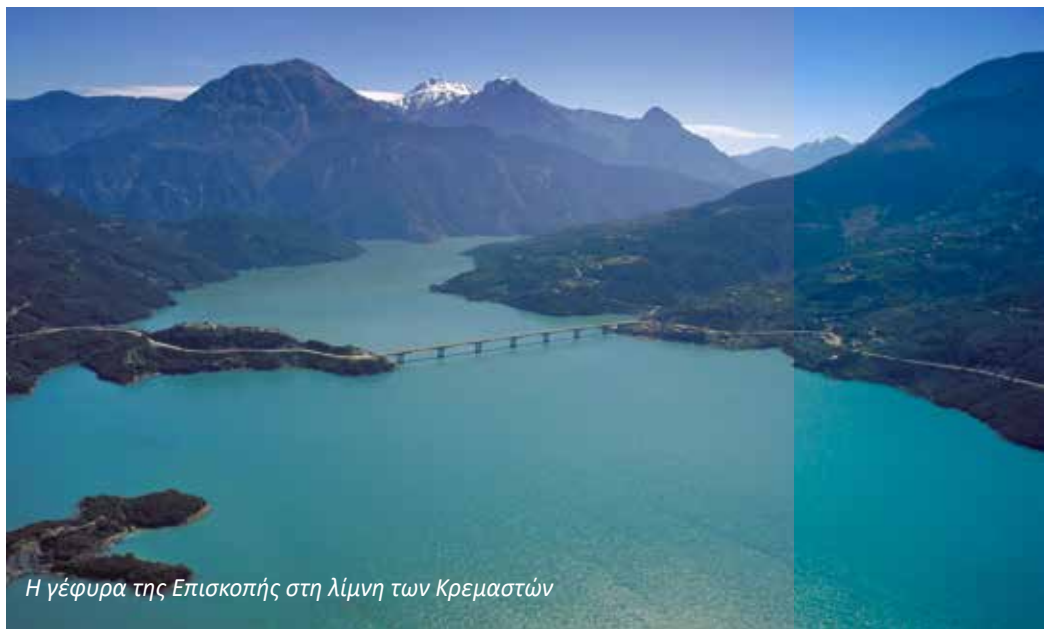
Εκκλησία στον Ασπρόπυργο

διαδρομή 9

από το Καρπενήσι στη
Γέφυρα Επισκοπής

Καρπενήσι
Καλεσμένο
Παπαρούσι
Μαραθιά
Ανατ. Φραγκίστα
Δυσ. Φραγκίστα
Άγιος Γεώργιος
Παλαιοχώρι
Νεοχώρι
Επισκοπή

Η γέφυρα της Επισκοπής στη λίμνη των Κρεμαστών

Η διαδρομή 9 ακολουθεί την Εθνική Οδό 38 που συνδέει τη Λαμία με το Αγρίνιο, μέσω Καρπενησίου και αφήνει την Ευρυτανία στη γέφυρα της Επισκοπής.

Από το Καρπενήσι ανηφορίζουμε στο Μπαγασάκι, διάσελο-πέρασμα ανάμεσα στο Βελούχι και τη Χελιδόνα.

Πρώτο χωριό που συναντάμε είναι το **Καλεσμένο** που παρά το μεγάλο του υψόμετρο (1300 μ.) χαρακτηρίζεται από ήπιο κλίμα. Αποτελείται από πολλούς οικισμούς: Μοναστηράκι, Άνω Καλεσμένο, Καλεσμένο, Μεσαμπελιά, Ροϊδούλα και Αρωνιάδα. Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος είναι το κύριο αξιοθέατο του χωριού, ενώ αξίζει να δοκιμάσετε τα προϊόντα από μούρο, όπως λικέρ, ποτό και γλυκό.

Η **Αρωνιάδα** παρουσιάζει αρχαιολογικό ενδιαφέρον αφού έχουν βρεθεί λείψανα αρχαίου οικισμού, ένα ψηφιδωτό δάπεδο της βυζαντινής εποχής, ταφικά μνημεία και θεμέλια τείχους. Στο τουριστικό περίπτερο βρείτε πληροφορίες για πεζοπορίες και υπαίθριες δραστηριότητες. Κοντά στη σιδερένια γέφυρα της Μέγδοβας υπάρχουν

εγκαταστάσεις για ράφτιγκ.

Ανατολικά του Ταυρωπού, το **Παπαρούσι** βρίσκεται στα 650 μ. υψόμετρο σε τοπίο με έλατα και ελαιόδεντρα. Αποτελείται από 2 συνοικισμούς το Ανατολικό και το Δυτικό Παπαρούσι και αξίζει να επισκεφθείτε τον καθεδρικό ναό της Αγίας Παρασκευής του 1885.

Όπως συνεχίζετε προς τα δυτικά, θα συναντήσετε το **Μαραθιά**, που απαρτίζεται από 4 οικισμούς. Έχει σήμερα στερέψει από κατοίκους αλλά τα πέτρινα παραδοσιακά σπίτια, έργα Ηπειρωτών μαστόρων, φανερώνουν την παλαιά ακμή του οικισμού όταν οι κάτοικοί του δούλευαν στην Κωσταντινούπολη και έφερναν τις περιουσίες τους εδώ.

Τα φρουριακά αρχιτεκτονικά στοιχεία σχετίζονται με τις παραμέτρους που οδήγησαν στην ίδρυση του οικισμού κατά την Τουρκοκρατία, όταν κάτοικοι από τις γύρω περιοχές ήθελαν να προστατευτούν από ληστρικές και άλλες επιδρομές.

Η **Δυτική Φραγκίστα**, παλιότερα γνωστή ως Μικρή Φραγκίστα οφείλει το όνομά της στην οικογένεια Φραγκίστα που πρωτοεγκαταστάθηκε στην περιοχή την εποχή της Τουρκοκρατίας. Βρίσκεται σε καταπράσινο τοπίο με φυλλοβόλα καρποφόρα δέντρα και κωνοφόρα.

Βρίσκεται σε κομβική θέση στην Ευρυτανία και μπορεί να λείτουργησει σαν βάση για μια ακτινωτή εξερεύνηση του νομού. Εκμεταλλευτείτε λοιπόν την θέση του οικισμού και την οργανωμένη τουριστική υποδομή του. Θα βρείτε, πέρα από τις βασικές λύσεις διαμονής, διατροφής, και πιο «ψαγμένες» επιλογές όπως αγροτουριστικές μονάδες και οδηγούς ράφτιγκ και πεζοπορίας.

Πέρα από την γραφική πλατεία με τα μνημεία και τα καφε-νεία, επισκεφθείτε και την εκκλησία Γέννησης της Θεοτόκου και τις βρύσες του Πλάτανου, που αναμένουν να δροσίσουν τον οδοιπόρο από το 1898.

Μόνο 4 χλμ από τη Δυτική Φραγκίστα, η **Ανατολική Φραγκίστα**, η άλλοτε Μεγάλη Φραγκίστα, θεωρείται ένα από τα πιο όμορφα χωριά της Ευρυτανίας, με τρεχούμενα νερά, νερόμυλο και νεροτριβή, δασωμένο τοπίο και καταπράσινα κηπάκια. Πιθανολογείται ότι ιδρύθηκε τον 14ο αιώνα και ανήκει στα λεγόμενα «Πολητοχώρια» καθώς οι κάτοικοι της δούλεψαν και πλούτισαν στην Κωνσταντινούπολη. Είναι η γενέτειρα πολλών προσωπικοτήτων, όπως του βουλευτή και πρωθυπουργού Γεωργίου Καφαντάρη που τιμάται κάθε 2 χρόνια στα «Καφαντάρεια», του λυρικού ποιητή Δημήτρη Παπαδόπουλου, γνωστού ως «Τυμφρηστός» και του Γιαννάκη Φραγκίστα, συμπολεμιστή του Κατσαντώνη. Ο καθεδρικός ναός του χωριού, οι Δώδεκα Απόστολοι, καταστράφηκε από βομβαρδισμούς κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ξανακτίστηκε στην ίδια θέση. Νότια του χωριού, υπάρχει η βρύση του «Κοσμά», που το όνομα της πιθανόν συνδέεται με τον Ιεραπόστολο Κοσμά Αιτωλό που πέρασε από εκεί.

Στην περιοχή υπάρχουν κατάλοιπα δύο παλαιών Ιερών Μονών που χρονολογούνται γύρω στον 17ο αιώνα. Σε θαυμάσια τοποθεσία με πλατάνια και πηγή, η **Αγία Σωτήρα** (Μεταμόρφωση Σωτήρος) με τις ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες και η **Παναγία** (Κοίμηση της Θεοτόκου) που βρίσκεται κοντά στο κοιμητήριο του χωριού. Παραδοσιακά στην Αγία Σωτήρα γινόταν ένα από τα μεγαλύτερα παζάρια όλης της Ρούμελης. Εκεί πήγαιναν για να πουλήσουν τα αγροτοκτηνοτροφικά προϊόντα τους όλοι οι Ευρυτάνες και οι νομάδες κτηνοτρόφοι των Αγράφων αλλά και για να γλεντήσουν και να κλείσουν δουλειές. Το παζάρι έχει αναβιώσει, αν και με διαφορετική μορφή, και γίνεται κάθε χρόνο στις 17, 18 και 19 Αυγούστου συγκεντρώνοντας μεγάλο αριθμό προσκυνητών και εμπόρων.

Αν ψάχνετε το ιδανικό σημείο για να δείτε τη λίμνη Κρεμαστών από ψηλά και να θαυμάσετε την δαντελωτή ακτή της, αξίζει μια παράκαμψη προς το Παλαιοχώρι.

Το **Παλαιοχώρι** αποτελείται από 2 μικρότερους οικισμούς, τον Άγιο Γεώργιο και το Νεοχώρι. Η θέα είναι ακόμα πιο

Η Μεταμόρφωση Σωτήρος (Αγία Σωτήρα)

εντυπωσιακή από το ξωκκλήσι του Προφήτη Ηλία. Στην περιοχή υπάρχει ακόμα ένας παλιός νερόμυλος.

Η **Επισκοπή** είναι ο νέος οικισμός που έχει δώσει το όνομά στην εντυπωσιακή γέφυρα της Επισκοπής. Με τη δημιουργία της λίμνης, την περίοδο 1965-1967, τα νερά έφτασαν ως την Επισκοπή και το παλιό καμπίσιο και παραποτάμιο χωριό βυθίστηκε στα νερά της λίμνης. Το όνομα Επισκοπή οφείλεται στο ναό της Παναγίας της Επισκοπής - ένα από τα σπουδαιότερα βυζαντινά μνημεία της Ελλάδας - που βρισκόταν στο παλιό χωριό. Ο ιστορικός αυτός ναός υπήρξε κατά τα Βυζαντινά χρόνια έδρα της Επισκοπής Λιτζάς και Αγράφων και μαρτυρά τη σπουδαιότητα του χωριού κατά την εποχή εκείνη. Υπολογίζεται πως δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της Εικονομαχίας (8ος - 9ος αιώνες). Όταν αποφασίστηκε η κατασκευή της τεχνητής λίμνης έγιναν έρευνες στο ναό και ανακαλύφθηκαν τρία στρώματα τοιχογραφιών, του 8ου-9ου αιώνα, του 11ου και του 13ου. Οι τοιχογραφίες αφαιρέθηκαν και μεταφέρθηκαν στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο των Αθηνών, όπου βρίσκονται και σήμερα.

Ο ιστορικός ναός χάθηκε κάτω από τα νερά της λίμνης. Αργότερα χτίστηκε ο νέος ναός που βρίσκεται στο σημερινό χωριό και εορτάζει στις 15 Αυγούστου οπότε και πλήθος κόσμου συρρέει στην Επισκοπή.

σελς όχθες της
λίμνης των Κρεμαστών

Κερασοχώρι
Κρέντη
Τσούα
Τριπόταμος
Μονή Τατάρνας
Βελαώρα
Χρύσοβα
Σιβίστα
Παλαιοματούνα
Σύχνιο

Τριπόταμος και Μονή Τατάρνας

Η διαδρομή αυτή κινείται με κατεύθυνση δυτική προς την τεχνητή λίμνη Κρεμαστών που δημιουργήθηκε το 1965, μετά την κατασκευή του φράγματος των Κρεμαστών, από τα νερά των ποταμών Αχελώου, Αγραφιώτη, Ταυρωπού και Τρικεριώτη. Είναι η μεγαλύτερη τεχνητή λίμνη της Ελλάδας με επιφάνεια 80 τετρ. χλμ.

Σε κομβική γεωγραφική θέση και πρώτος οικισμός της διαδρομής μας το **Κερασσώρι**, παλιά λεγόταν Κεράσοβο. Ορεινό χωριό σε υψόμετρο 1140 μ. είναι φημισμένο για το υγιεινό κλίμα του. Βορειοδυτικά του οικισμού είναι ο βράχος Καραούλι, που τα παλαιότερα χρόνια τη νύχτα της Ανάστασης μετατρέποταν σε «Φανό» καθώς έβαζαν φωτιά σε σωρούς από ξύλα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο κεντρικός ναός του χωριού του 18ου αιώνα. Στο χωριό υπάρχουν πολλά παλιά αρχοντικά αν και αρκετά είναι πλέον εγκατελειμμένα. Στη θέση Καστράκι κοντά στον οικισμό έχουν βρέθει ίχνη αρχαίου οικισμού και τείχους. Ο αγωνιστής Κώστας Βελλής ύψωσε το λάβαρο της επανά-

στασης, τον Μάιο 1821, στον Κερασσώρι ποταμό. Μέσα Μαΐου ο δήμος Αγράφων διοργανώνει εορταστικές εκδηλώσεις στο Κερασσώρι για την κήρυξη της επανάστασης του '21 από τον οπλαρχηγό Κώστα Βελλή. Κατά την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης, το χωριό ήταν το στρατηγείο του ΕΛΑΣ με τους επικεφαλής Σαράντο και Σιάντο. Στο Κερασσώρι εκτοπίστηκαν πολιτικοί κρατούμενοι κατά την περίοδο της Χούντας.

Ο παλιός οικισμός του **Κρέντη** εγκαταλείφθηκε εξαιτίας του καταστροφικού σεισμού του 1966 και έτσι ιδρύθηκε ο οικισμός που βλέπουμε σήμερα. Η Νέα Κρέντη είναι ένας οικισμός σε κομβικό σημείο με τουριστικές υποδομές και εί-

σοδος για τα Άγραφα (βλ. διαδρομή 10).

Η **Τσούκκα** είναι ένα πεδινό χωριό της Ευρυτανίας σε υψόμετρο 440μ. Ψηλότερα, κοντά στον οικισμό Άνω Τσούκκα, στην κορυφή του λόφου Κάστρο, υπάρχει αρχαία οχυρή θέση.

Ο **Τριπόταμος**, στις δυτικές όχθες της τεχνητής λίμνης Κρεμαστών σε υψόμετρο 550μ. ήταν μέχρι το 1928 γνωστός ως Τατάρνα. Κοντά στον Τριπόταμο, βρίσκεται και το **μοναστήρι της Τατάρνας**, ιστορικό μοναστήρι που έχει προσφέρει πολλά όχι μόνο στην ορθοδοξία αλλά και στον αγώνα για εθνική παλιγγενεσία. Ήταν καταφύγιο ονομαστών κλεφτών και αρματολών όπως ο τοπικός ήρωας Κατσαντώνης, ο Δίπλας και ο Καραϊσκάκης. Η ιστορία της Μονής Τατάρνας αρχίζει από τις αρχές του 12ου αιώνα με την εύρεση της Ιεράς Εικόνας. Στην τοποθεσία που βρέθηκε η εικόνα κτίστηκε το πρώτο μοναστήρι, όμως τον 14ο αιώνα η μονή καταστράφηκε. Ωστόσο, το 1555 δύο μοναχοί, ο Μεθόδιος και ο Δαυίδ έχτισαν εκ νέου την Ιερά Μονή. Σε αυτό βοήθησε και η συνθήκη του Τσαμασιού,

που είχε υπογραφεί λίγα χρόνια πριν (1546) και έδωσε μια σχετική ανεξαρτησία στο Αρματωλικί των Αγράφων. Ένα χρόνο αργότερα, το 1556, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος, με σωζόμενο σιγίλιο ανακήρυξε τη μονή σταυροπηγιακή και πατριαρχική. Στο σιγίλιο αυτό η μονή ονομάζεται Παναγία Φανερωμένη. Ο Κατσαντώνης δώρισε στο μοναστήρι ένα ασημένιο καντήλι που φυλάσσεται στη σπουδαία κειμηλιοθήκη της Μονής. Δυστυχώς το 1963, λόγω μεγάλης κατολίσθησης στην περιοχή, η μονή υπέστη μεγάλες καταστροφές και αργότερα ξαναχτίστηκε σε κοντινό σημείο όπου δεσπόζει μέχρι και σήμερα, δεχόμενη προσκυνητές από όλη την Ελλάδα.

Η **νέα γέφυρα της Τατάρνας** βρίσκεται πάνω σ' έναν από τους οδικούς άξονες που συνδέουν την Ευρυτανία με την Αιτωλοακαρνανία. Εκεί κοντά βρισκόταν το ιστορικό **γεφύρι της Τατάρνας**, όπου δόθηκε το 1821 η πρώτη μάχη των Ελλήνων της Ρούμελης εναντίον των Τούρκων. Το γεφύρι ήταν μονοκάμαρο και πιθανόν χτισμένο τον 17ο αιώνα. Στις αρχές του 17ου αιώνα χτίστηκε και το πέτρινο μονότοξο **γεφύρι του Μανώλη** που για περισσότερα από 400 χρόνια συνέδεε τις δύο όχθες του Αγραφιώτη. Μετά τη δημιουργία της λίμνης άλλοτε βυθίζεται κι άλλοτε αναδύεται λόγω της θέσης του.

Η **Χρύσοβα** είναι ένας οικισμός φωλιασμένος μέσα σε καταπράσινα τοπία και με φόντο το γαλάζιο της λίμνης Κρεμαστών. Στο κέντρο του χωριού βρίσκεται ο ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης. Κόντα στον οικισμό εντοπίζεται το βράθρο «Τρύπα της Τατάρνας».

Η **Σιβίστα** σκεπάστηκε κι αυτή από την τεχνητή λίμνη Κρεμαστών. Ο οικισμός επανιδρύθηκε στη θέση Πρατοβού-νι ενώ οι περισσότεροι κάτοικοι μετακινήθηκαν σε άλλες περιοχές. Η ονομασία Σιβίστα καταγράφεται από τον 10ο αιώνα. Κοντά στον οικισμό, εκεί που κάποτε ήταν ύψωμα, δημιουργήθηκε ένα νησάκι μέσα στη λίμνη Κρεμαστών, ο Αϊ Νικόλας, και υπάρχουν τα ερείπια κάστρου του Κάρολου Τόκκου του 15ου αιώνα. Τάφοι και άλλες ενδείξεις

υποδηλώνουν ότι το κάστρο είναι θεμελιωμένο πάνω σε αρχαία οχυρή θέση.

Η **Βελαώρα** απλώνεται σε περιοχή με χαμηλή βλάστηση και αλλεπάλληλους λόφους. Από τη Βελαώρα καταγόταν οικογένεια του ποιητή Αριστοτέλη Βαλαωρίτη πριν μετοικήσουν στη Λευκάδα. Αξίζει να δείτε την πανοραμική θέα προς τη λίμνη Κρεμαστών από το ξωκκλήσι του Προφήτη

Φαράγγι Μπουζουνίκου

Ηλία και το γεφυράκι της Βελαώρας που είναι χτισμένο πάνω στον ποταμό Γρανιτσιώτη.

Βορειότερα από τη Βελαώρα είναι το **Φαράγγι του Μπουζουνίκου** το οποίο είναι συνδεδεμένο με πολλές δοξασίες και δεισιδαιμονίες της περιοχής και με υπέροχη θέα στο Γρανιτσιώτη ποταμό.

Η **Παλαιοκατούνα** είναι ένας σχετικά νέος οικισμός που ιδρύθηκε μετά το σεισμό του 1966 και τις καταστροφές στο παλιό χωριό Μπότσιανη. Στην Παλαιοκατούνα υπάγονται και οι συνοικισμοί Ελούλα, Μετόχι, Κεραμιδαριό, Τσάπες, Αμπάρες και Λεύκα. Βορειοδυτικά της Παλαιοκατούνας υπάρχει δασόφυτος λόφος με κατάλοιπα αρχαίου φρουρίου, στους πρόποδες του οποίου υπάρχει πηγή. Ίσως να βρισκόταν εδώ κάποιος αρχαίος οικισμός.

Δυτικότερα, σε γραφική τοποθεσία με αιωνόβιες βελανιδιές και φτελιές βρίσκεται ο αναστηλωμένος ναός του παλιού μοναστηριού του Αγίου Ιωάννη.

Η διαδρομή μας τελειώνει στο **Κεφαλόβρυσο**, παλιό Σύ-χνικο, οικισμό των Αγράφων που ανήκει στην κοινότητα Μοναστηρακίου, με την οποία συνδέεται με ορεινό δύσβατο δρόμο, κατάλληλο για τζιπ. Κοντά στο χωριό βρίσκεται η «Σπηλιά του Κατσαντώνη» όπου οι τουρκαλβανοί έπιασαν «βαριά άρρωστο και ξαρμάτωτο» τον περιώνυμο Κλέφτη, στα 1809 και τον οδήγησαν τέλος Αυγούστου στα Γιάννενα, όπου βρήκε μαρτυρικό θάνατο.

διαδρομή 11

στον Απεράντιο και
τον Ασπροπόταμο

Κρέντη
Βούλητη
Λημέρι
Γρανίτσα
Λιθοχώρι
Ραπτόπουλο
Πρασιά
Κέδρα
Λεπιανά
Τοπόλιανα
Νέο Αρχύρι

Το γεφύρι της Τέμπλας στον Αχελώο

Η διαδρομή αυτή κινείται ανάμεσα στα δυτικά Άγραφα και τον Αχελώο, στις επικράτειες των παλιών δήμων Ασπροποτάμου και Απεραντίων.

Μετά τον Κρέντη και την Παλαιοκατούνα (βλ διαδρομή 10) συναντάμε τη **Βούλπη** που αναφέρεται σε έγγραφα ήδη από το 1790. Ήταν τότε γνωστή ως Κίστα. Κατά την Τουρκοκρατία υπέστη σοβαρές καταστροφές από τους Οθωμανούς καθώς είχαν βρει καταφύγιο αρματωλοί στο χωριό και το είχαν κάνει ορμητήριό τους. Η Βούλπη ήταν η ιδιαίτερη πατρίδα του πολιτικού και υπουργού υπό τον Τρικούπη, Δημήτριο Βουλπιώτη. Λίγο έξω από τον οικισμό, στη θέση «Άγιος Θωμάς» βρίσκονται κατάλοιπα του αρχαίου τείχους και οικισμού που ίσως ταυτίζεται με την αρχαία πρωτεύουσα των Αγραίων.

Το **Λημέρι** ή, με την παλαιότερη ονομασία του, Κόνιαβη είναι ένα γραφικό χωριό σε υψόμετρο 780 μ. Η ονομασία του συνδέεται με το βίο και τη δράση του Κατσαντώνη, καθώς κοντά στο χωριό στη θέση «Φούρκα» βρίσκεται το σπήλαιο-καταφύγιο του κλεφταρματολού της προεπανα-

στατικής περιόδου. Το Λημέρι έχει 7 εκκλησίες, η πιο ονομαστή εκ των οποίων είναι η Αγία Βαρβάρα.

Η **Γρανίτσα** είναι ένας ορεινός οικισμός σε υψόμετρο 850 μ. σε τοπίο καταπράσινο, δίπλα στις όχθες του Γρανιτσιώτη ποταμού. Τα πέτρινα σπίτια και οι κρήνες συνθέτουν την παραδοσιακή φυσιογνωμία του οικισμού. Κάποτε το χωριό ήταν τόσο μεγάλο που είχε 17 εκκλησίες, σήμερα σώζονται, όμως, μόνο οι 9. Το λαογραφικό μουσείο της Γρανίτσας έχει 3 αίθουσες, από τις οποίες η πρώτη φιλοξενεί εκθέματα-ενθυμήματα και αντικείμενα λαϊκής τέχνης, ενώ οι δύο επόμενες έχουν βιβλία και προσωπικά αντικείμενα των λογίων της Γρανίτσας, Ζαχαρία Παπαντωνίου και

Στέφανο Γρανίτσα. Στο λόφο με την ονομασία Αετοφωλιά υπάρχουν λείψανα προχριστιανικού φρουρίου. Στο χωριό γίνεται κάθε χρόνο, το Νοέμβρη, γιορτή τσίπουρου. Η Γρανίτσα συμπεριλαμβάνει πολλούς οικισμούς, μεταξύ των οποίων και η Άνω Ποταμιά όπου υπάρχει μια μοναδική τοποθεσία ο «Πλατανιάς», κάτι σαν «ιδιοκτησία των πλατανιών». Εδώ κάθε πλάτανος αντιστοιχεί σε μια οικογένεια. Μια ιδιαίτερα καλή χωροθέτηση για το πανηγύρι του δεκαπενταύγουστου, όταν γίνεται το αντάμωμα των Γρανιτσιωτών στην εκκλησία της Κοίμησης Της Θεοτόκου. Άλλοι οικισμοί είναι η Κάτω Ποταμιά, τα Αρμάμπελα και τα Μαγκναριά.

Το **Λιθοχώρι** που κάποτε λεγόταν Μπελτσίστα είναι χτισμένο σε υψόμετρο 910 μ. Συμπεριλαμβάνει τους οικισμούς Σταυρός, Πλάτανος και Παναγιά. Ο οικισμός Σταυρός οφείλει το όνομα του στο μεγάλο σταυρό στην είσοδο του χωριού που μνημονεύει το πέρασμα του Κοσμά του Αιτωλού. Στον οικισμό Παναγιά υπάρχει ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου καθώς και το παλιό ξωκλήσι του Αγίου Νικολάου.

Το **Ραπτόπουλο**, κεφαλοχώρι και εμπορικό κέντρο της περιοχής, ανάμεσα στις κορυφές Φτέρη, Τσούκα και Κρι, αποτελείται από πολλούς μικρούς οικισμούς, κυρίως κτηνοτροφικούς. Στα Βλαχέικα υπάρχει ακόμα ο παλιός νερόμυλος του Βλάχου ενώ βορειότερα στο ρέμα της Πρασιάς ή Ποτιστή υπάρχουν εγκατελειμμένοι νερόμυλοι. Έξω από το χωριό, επισκεφθείτε τα Κρεβάτια, τα αλπικά λιβάδια όπου βοσκούν τα κοπάδια το καλοκαίρι. Στα μέσα Αυγούστου γίνεται καθιερωμένη γιορτή στο Ραπτόπουλο με θέμα την αναβίωση του παραδοσιακού τρόπου ζωής. Από το Ραπτόπουλο ξεκινούν πεζοπορικές διαδρομές για τις γύρω κορυφές.

Η **Πρασιά** πήρε το όνομα της από τις κλιμακωτές πεζούλες, τις πρασιές όπως τις λένε οι ντόπιοι, που διαμορφώνουν το τοπίο και επιτρέπουν την καλλιέργεια στις κατά τα άλλα κατηφορικές πλαγιές γύρω από τον οικισμό. Η Πρασιά αποτελείται από πολλούς οικισμούς, Φουσιανά, Βασιλέσι, Κυπαρίσσι, Πρόδρομο και Μεταξάδες. Το όνομα Μεταξάδες σχετίζεται με την καλλιέργεια του μεταξιού. Υπάρχουν στους Μεταξάδες ενδιαφέροντα θρησκευτικά μνημεία του 17ου αιώνα, όπως ο ναός της Γέννησης του Χριστού, ο ναός του Αγίου Νικολάου και η Κοίμηση της Θεοτόκου. Στον κεντρικό οικισμό δεσπόζει το υπεραιωνόβιο κυπαρίσσι του Κοσμά του Αιτωλού, ύψους 35 μ., με περίμετρο 7 μ., που θεωρείται μνημείο της φύσης και σήμερα προστατεύεται. Έχει επίσης ιστορικής και θρησκευτικής σημασία για την Ελλάδα, αφού ο Κοσμάς ο Αιτωλός προφήτεψε για το κυπαρίσσι ότι *«αν ξεραθεί από την κορυφή του, η Ελλάδα θα ελευθερωθεί, αν ξεραθεί από την ρίζα του, η Ελλάδα δεν θα ελευθερωθεί»*. Ακόμη και σήμερα ξεχωρίζει η ξεραμένη κορυφή του. Κοντά στον οικισμό Βασιλέσι, βρέθηκαν ίχνη αρχαίου οικισμού και ευρήματα που ίσως σχετίζονται με την πρωτεύουσα των αρχαίων Αγραίων. Κοντά στο Βασιλέσι υπάρχουν δύο ξωκκλήσια του 17ου αιώνα, ο Άγιος Αθανάσιος και ο Άγιος Δημήτριος.

Τα **Κέδρα**, πρώην Χορίγκοβο, βρίσκεται σε υψόμετρο 700 μ., κάτω από εντυπωσιακούς βραχώδεις σχηματισμούς.

Κοντά στα Κέδρα βρίσκεται και το φαράγγι της Πάργας με δάση από Πλατάνια. Το χωριό είναι φημισμένο για το κρασί και το τσίπουρό του, καθώς και για τον παραδοσιακό χορό, τον «Μαζωχτό» ή «Κλειστό».

Τα **Λεπιανά** είναι χτισμένα στις πλαγιές του όρους Τσούκα, στα 700 μ. ανάμεσα σε έλατα και καστανιές και συμπεριλαμβάνουν τους οικισμούς Άγιο Βλάσιο, Βαρκά, Σελίστα, Πιρέσι και Χαρβαλά. Στην πλατεία του χωριού βρίσκεται η εκκλησία των Αγίων Αναργύρων, που πιστεύεται ότι στεγάζει θαυματουργή εικόνα των Αγίων προς τιμή των οποίων γίνεται μεγάλο πανηγύρι την 1η Νοεμβρίου. Στα νότια του οικισμού υπάρχει αρχαίος οικισμός, κάστρο και αρχαίο νεκροταφείο.

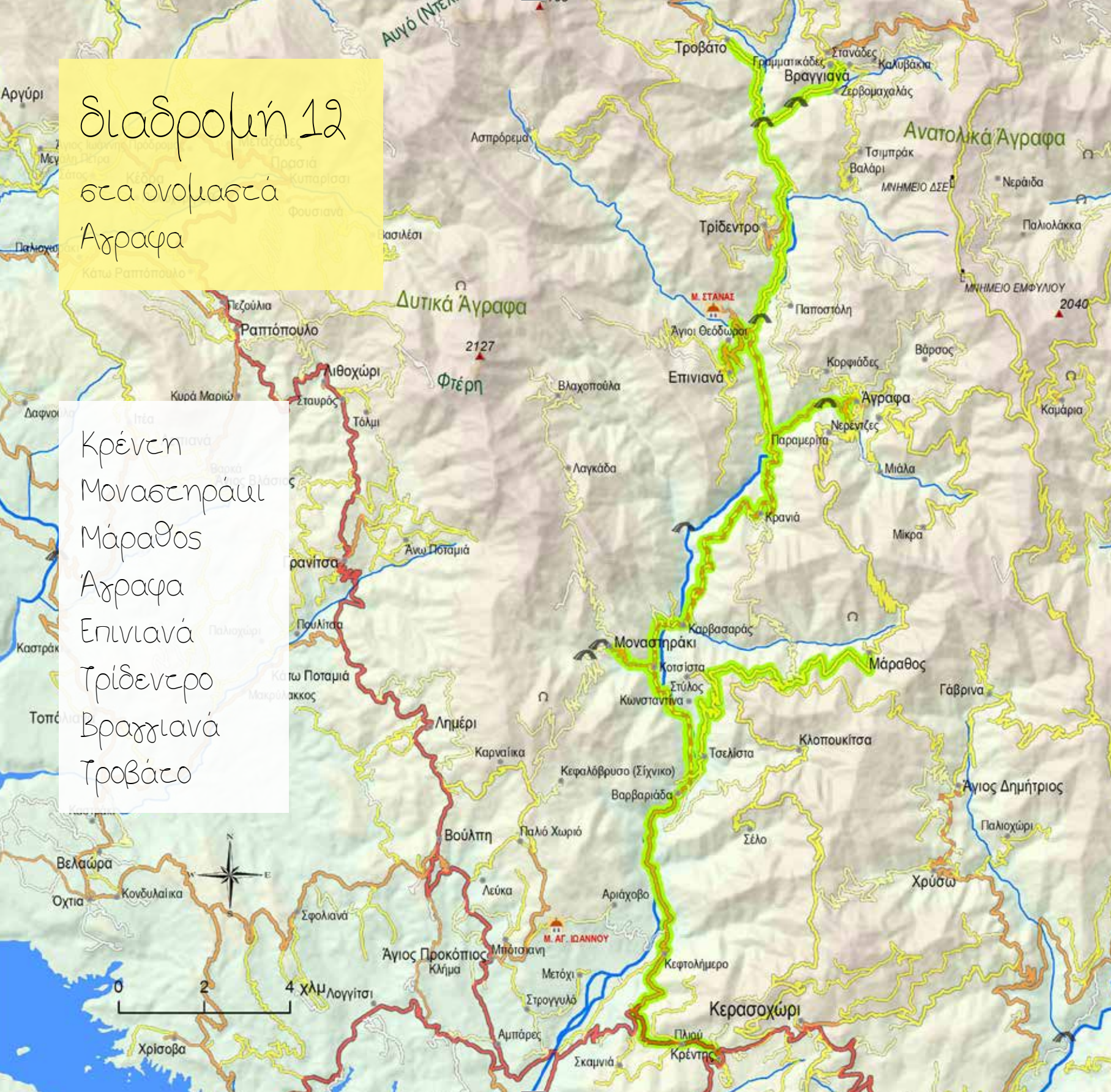
Η **πέτρινη γέφυρα της Τέμπλας**, στον Αχελώο ποταμό, χτίστηκε το 1915 από Ιταλούς μηχανικούς. Ανακούφισε τα χωριά της περιοχής καθώς έπετρεψε την επικοινωνία ανάμεσα στα χωριά του Βάλτου και εκείνα της Ευρυτανίας. Το όνομά του προέρχεται από το προηγούμενο γεφύρι που ήταν ξύλινο, ή αλλιώς «τέμπλα». Κοντά στη γέφυρα, βρίσκεται το ξωκκλήσι του Αγίου Δημητρίου παλιό μετόχι της ομώνυμης μονής του 17ου αιώνα που το 1823 πυρπολήθηκε από τον πασά της Σκόνδρας.

Τα **Τοπόλιανα** είναι χτισμένα σε υψόμετρο 480 μ. και περιλαμβάνουν τους οικισμούς Καστρακίου, Αγίου Γεωργίου, Παράπλατη και Βίρνικου. Κόντα στο λόφο της Αγίας Παρασκευής υπάρχουν ίχνη αρχαίου οχυρού. Αντίστοιχα ίχνη οχυρού υπάρχουν κοντά στον οικισμό Καστράκι στη συμβολή του Αχελώου με τον Γρανιτσιώτη ποταμό.

Το **Νέο Αργύρι** είναι το τελευταίο χωριό στο βορειοδυτικό σύνορο της Ευρυτανίας. Είναι χτισμένο στην ανατολική όχθη του Αχελώου, σε υψόμετρο 450 μ. Δημιουργήθηκε στα τέλη του 18ου αιώνα από κάτοικους που προέρχονταν από το Αργύρι της Αργιθέας, οι οποίοι αρχικά είχαν εδώ τα χειμαδιά τους. Κοντά στον οικισμό Δαφνούλα ή Αραβιά υπάρχουν κατάλοιπα αρχαίου φρουρίου.

διαδρομή 12 στα ονομαστά Άγραφα

Κρέντη
Μοναστηράκι
Μάραθος
Άγραφα
Επινιανά
Τρίδεντρο
Βραχλιανά
Τροβάτο

Η διαδρομή 12 θα μας φέρει στα ονομαστά Άγραφα, ένα σκηνικό από αέρινες κορυφογραμμές και βαθιές χαράδρες, με μικρούς οικισμούς σπαρμένους στο αφιλόξενο ανάγλυφο. Έναν τόπο όπου οι άνθρωποι επιβίωναν χάρη στην αντοχή της γίδας, τη δύναμη των υποζυγίων και το κουράγιο της ψυχής τους.

Οι δρόμοι εισχώρησαν στην κοιλάδα του Αγραφιώτη μετά το 1985 και το οδικό δίκτυο παραμένει σε μεγάλο βαθμό χωμάτινο. Η είσοδος γίνεται από κλειστή στροφή του δρόμου λίγο μετά τον οικισμό Κρέντη.

Στη γέφυρα της Βαρβαριάδας αποκλίνει ο δρόμος προς το **Μάραθο**, πρώην Μύρισι, γενέτειρα του Κατσαντώνη. Το χωριό με τα μικρά σπιτάκια με τις κεραμοσκεπές έχει πολιούχο τον Ταξιάρχη, εκκλησία χτισμένη το 1591 και αγιογραφημένη. Μέσα Ιουνίου κάθε χρόνο γιορτάζονται εδώ τα «Κατσαντώνεια». Στη γύρω περιοχή υπάρχει μεγάλος καταρράχτης με το όνομα Σούδα (κοντά στον έρημο οικισμό Παλιοχώρι)

Πίσω στην κοιλάδα του Αγραφιώτη και λίγα χιλιόμετρα βορειότερα στενός και φιδογυριστός ασφαλτόδρομος οδηγεί στο όμορφο **Μοναστηράκι**, όπου υπάρχουν αρκετές σημαντικές εκκλησίες, η Κοίμηση της Θεοτόκου, ο Άγιος Γεώργιος στο Κάστρο, ο Άγιος Δημήτριος και ο Προφήτης Ηλίας. Σημείο αναφοράς για το Μοναστηράκι είναι ο ήρωας Κατσαντώνης και προς τιμήν του διοργανώνεται το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου η αναπαράσταση της σύλληψης του από τους Τούρκους στην ομώνυμη σπηλιά. (βλ. διαδρομή 10, Σύχνικο). Στην αρχή του δρόμου για το Σύχνικο διακρίνονται τα ερείπια νερόμυλου, νεροτριβής και μαντανιού που λειτουργούσαν από τα νερά του χειμάρρου, ενώ σε μικρή απόσταση από το χωριό, στο ρέμα Μοναστηρακιώτη, βρίσκεται

το παλιό πέτρινο Ψηλό Γεφύρι. Κοντά στη συμβολή του ρέματος της Φτέρης με τον Αγραφιώτη υπάρχει η «Τρύπα του Αγραφιώτη», μια υποβρύχια στοά με σταλακτίτες στην κοίτη του ποταμού, μήκους 30 μ.

Ψηλότερα στην κοιλάδα του Αγραφιώτη, ο δρόμος διχάζεται. Το ανατολικό παρακλάδι ανηφορίζει για το χωριό **Άγραφα**, παλιά έδρα του Δήμου Αγράφων, χτισμένο σε οροπέδιο κάτω από την κορφή Κουκουρούντζο. Στα Άγραφα περιλαμβάνονται οι οικισμοί Καμάρια, Νιάλα, Σάικα, Παραμερίτα, Γαβρολισιάδα, Χονταΐικα, Μπλό, Βάρσοι και Μίκρα. Τα Καμάρια και η Νιάλα κατοικούνται το καλοκαίρι από σαρακατσανάιους κτηνοτρόφους ενώ κάποιοι άλλοι, είναι ακατοίκητοι. Στη μέση του χωριού είναι η μεγάλη πλακόστρωτη πλατεία με τα αιωνόβια πλατάνια και τις δροσερές βρύσες. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εκκλησίες του Αγίου Δημητρίου (κτίστηκε το 1900) που είναι και ο προστάτης Άγιος του χωριού, ο Άγιος Γεώργιος του 1610 και η εκκλησία της Παναγίας του 1600, σε ύψωμα στα 980 μέτρα, στο καρπούλι του χωριού. Τα Άγραφα κήκαν το 1942 από τους Ιταλούς και μόνο κτήριο που διασώθηκε είναι το παλιό Δημαρχείο.

Ακολουθώντας το δρόμο προς Επινιανά, αντικρίζεις ψηλά στο βράχο μοναστήρι, που ξεχωρίζει από μακριά με τον κίτρινο τρούλο της εκκλησίας του. Είναι η **μονή της Παναγίας της Στάνας**, των μέσων του 17ου αιώνα. Στο εσωτερικό του ναού διασώζεται μικρό αλλά θαυμάσιας τέχνης ξυλόγλυπτο τέμπλο. Οι εικόνες τόσο του τέμπλου όσο και αυτές του ναού είναι έργα ντόπιων αγιογράφων της Βυζαντινής Σχολής των Αγράφων. Η εκκλησία γιορτάζει στις 7 και τις 8 Σεπτεμβρίου.

Τα **Επινιανά** (ή Πιγκιανά στην τοπική διάλεκτο), είναι χωριό κτηνοτρόφων, χτισμένο σε υψόμετρο 1.050 μ. στις πλαγιές της Φτέρης των Δυτικών Αγράφων. Το χωριό διαθέτει ξενώνα και εστιατόρια. Στο κέντρο του δεσπόζει η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Στα Επινιανά ανήκουν οι τρεις μικρότεροι οικισμοί, Φτέρη, Ανηφόρα και Ασπρόρεμα.

Πίσω στον Αγραφιώτη με κατεύθυνση τα Βραγγιανά περνάμε κάτω από το **Τρίδεντρο** (πρώην Βελισδόνη) επίσης χωριό κτηνοτρόφων και γενέτειρα του Νίκου Βελισδονίτη, μαθητή του Ευγένιου Γιαννούλη, ο οποίος σπούδασε ιατρική στην Ιταλία και διατέλεσε γιατρός του Σουλτάνου, τον 17ο αιώνα.

Πιο βόρεια ο δρόμος πάλι διχάζεται και δεξιά οδηγεί στα **Βραγγιανά**, γνωστά και ως Μεγάλα Βραγγιανά. Μεγάλη είναι και η ιστορία του χωριού με το «Ελληνομουσείο», τη σχολή των 3.000 μαθητών όπου δίδαξαν ο Ευγένιος Γιαννού-

ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Αγραφα - Νιάλα, (7 χλμ, 3 ώρες)

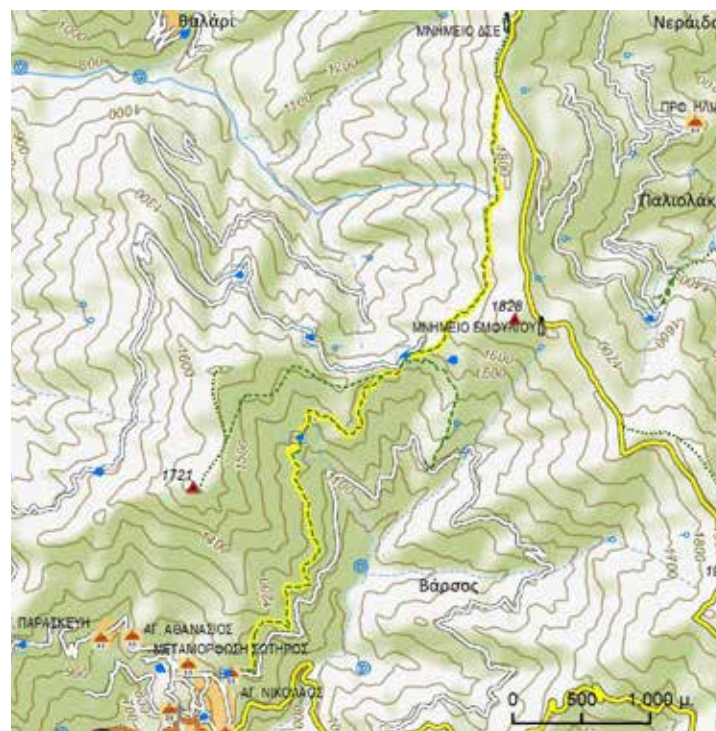
Η διαδρομή ξεκινάει από το χωριό Αγραφα. Αντιφρίζουμε σε χωματόδρομο και πολύ σύντομα συναντάμε πινακίδα προς Άγιο Νικόλαο. Επειδή αρχίζουμε να βυθιστούμε σε υαλοδιατετηρημένο μονοπάτι μέσα σε ελατόδαφος μέχρι την πηγή και χωματόδρομο. Από εκεί και πάνω περπατάμε σε χυμινό τοπίο, με καταπληκτική θέα. Το μονοπάτι εξασφαλίζεται να είναι σαφές, απαιτείται όμως προσοχή σε κάποια σημεία που περνάει πάνω από ευτεθειμένες σάρες. Καταλήγουμε στο οροπέδιο της Νιάλας, όπου συναντάμε μνημείο του εμφυλίου.

Η μονή της Παναγίας της Στάνας

λης ο Αιτωλός και ο Αναστάσιος ο Γόρδιος. Μια σχολή που έβγαλε δύο οικουμενικούς πατριάρχες και 20 μητροπολίτες. Στους οικισμούς των Βραγγιανών υπάρχουν αρκετοί σημαντικοί ναοί, όπως η Αγία Παρασκευή του 1648.

Τελευταίο χωριό της Ευρυτανικών Αγράφων το **Τροβάτο** είναι χτισμένο σε πιο εύφορο και ήπιο τόπο. Πάνω του υψώνεται το Ντεληδήμι 2163 μ. σύνορο με τα Θεσσαλικά Άγραφα. Το καλοκαίρι φιλοξενεί μετακινούμενους κτηνοτρόφους.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

www.visitgreece.gr

Scan to visit our website